GWALARN

144-145

GENVER-C'HOUEVRER

1942

GWALARN
Niv. 144-145
18-vet Bloavez
GENVER-C'HOUEVRER 1942

TAOLENN

EUR BUGEL A ZO GANET

Mister Nedeleg e daou arvest

(C'hoariet evit ar wech kenta e Roazon-Breiz, 24-12-41)

Tud ar c'hoari :

BIEL, *eun den koz.*
TINA, *eur vaouez koz.*
TUJEN, *eun den yaouank.*
JANED, *eur vaouez yaouank.*
LOLA.
AN DEN.

ARVEST KENTA

En unan eus fabourziou Brest, e penn pella eur straed hanter echu, etre kêr hag ar maeziou, ez eus eun ti bihan nevez, heñvel-mik ouz an tiez a c'heller gwelout a-vil-vern en-dro d'ar c'hêriou bras.

Noz eo. Brumenni a ra. Eur gambr en ti-se a zo sklerijennet. Bez' e talv da gegin ha da sal-debri war eun dro. An arrebeuri a zo, lod anezo, eus ar seurt a c'heller prena er staliou bras n'eus forz e pelec'h dre ar bed-holl. Lod all a zo arrebeuri a c'hiz koz, bet gwechall hep mar en eun ti-feurm war ar maez.

Eun den koz a zo azezet en eur gador-vrec'h e-tal ar fornez. Emañ o vutuni. Eur wech an amzer e ra war-dro an tan.

Eur vaouez koz, gwisket hervez giz Bro-Leon, a zo o vont-dont dre ar gambr. O tresa an daol emañ.

TINA. — Poent eo d'ezo dont en-dro eus oferenn ar Pellgent. An dud yaouank ne soñjont ket kalz en dud koz. Abaoe nav eur emaoun o labourat. Me a lavar d'it em bije kavet gwell mont d'am gwele.

BIEL. — Te ivez, Tina, a gare mont gwechall da c'haloupat.

TINA. — N'eo ket me da vihana am bije lezet va mamm da c'hortoz, ha da derri he c'hein oc'h ober ar gegin. Met bremañ, an dimezelled a ra pez a blij d'ezo...

BIEL. — An dimezelled ? Dimezet eo Janed moarvat.

TINA. — Ya, dimezet eo. Ha n'eo ket o timezi he deus kavet ar skiant. Me a gavé d'in e oa Tujen eur paotr fur. Bremañ e welan ne ra nemet senti ouz e wreg, hag e teu da veza sotoc'h egeti.

BIEL. — Priedou nevez ! A-boan dimezet ! Evidomp-ni, dimezet omp abaoe daou-ugent vloaz, hag atao e sentan ouzit, n'eo ket gwir ?

TINA. — Ya, chom azezet war da gador eus ar mintin betek an noz, ha lezel ac'hanoun d'az servija evel pa vijes eur bugel.

BIEL. — Te 'oar, gant ar remm...

TINA. — O, ar remm ! Me am eus remm ivez, ha ne glemman ket, hag e ran va labour heñvel. Panevedoun, an ti-mañ a vije gwasoc'h eget eur c'hraoumoc'h, pevar den ennañ o louza, hag unan hepken o naetaat.

BIEL. — Ober a rez da labour, Tina, met evit

klemm, ne rez nemet an dra-se eus ar mintin betek an noz, hag alies eus an noz betek ar mintin.

TINA (*hep selaou*). — Teir loa ! N'eus mui nemet teir loa en diretenn... Petra 'ra Janed gant al loaiou ? Pa'z eus diou vaouez en eun ti, ha daou waz ouspenn, den ne oar morse da belec'h ez a an traou. (*Furchal a ra e pep korn eus ar ganastell*). Ya, poent eo da Janed mont kuit da loja en eun ti all gant he gwaz. Neuze n'o devo ket kement a amzer da fringal, hag e c'hellin diskuiza eun tammig e fin va buhez.

BIEL. — Lez an dud yaouank, Tina, da gemer o flijadur. Amzer o devo bepred da labourat. Digarez o devo atao d'en em chala. Daoust ha droug a reont o vont da oferenn ar Pellgent ? Gwasoc'h a c'hellfent ober da dremen nozvez Nedeleg.

An nor a sko en diavaez a zigor sioulik. Eur plac'h yaouank ugent vloaz a laka he fenn e-barz ar gambr.

TINA (*imoret*). — N'out ket aet da gousket, te ?

Ar plac'h a van difiñv, eur mousc'hoarz iskis war he dremm.

TINA. — Ma n'out ket aet da gousket, deus tre. Na lez ket an nor digor d'ar pevar avel da dremen da sklasa ac'hanomp betek mel hon eskern.

BIEL. — Deus tre, Lola, deus da azeza e-tal ar fornez. Eur gouign az po mar dout fur.

Ar plac'h ne flach ket an distera.

TINA. — Dont a ri tre, pe ne ri ket ?

LOLA. — Ne felle ket d'eoc'h lezel Lola da vont da oferenn ar Pellgent. Tujen ha Janed a zo aet, ha ne felle ket d'ezo kemer Lola kennebeut.

Dont a ra tre er gambr. Azeza a ra war eur gador e-kichen Biel. Hemañ a grog en he daouarn.

BIEL. — Tina, yen-skourn eo he daouarn da houmañ. Da belec'h eo aet adarre ?

LOLA. — Chomet oun e-tal ar prenestr da selaou ar c'hleier, pa na felle ket d'eoc'h va lezel da vont d'an oferenn. Met n'em eus klevet netra. Neuze oun aet war an hent.

BIEL. — He dilhad a zo gleb-teil.

TINA. — Ha dont a ra gant he botou leun-fank da vastari d'in va flañchod. Me hag a zo bet o koara anezañ derc'hent dec'h.

LOLA. — Aet oun war an hent. Gwelet em eus ar pez n'hoc'h eus gwelet biskoaz. Ar pez n'o deus ket gwelet ar re a zo aet d'an iliz. Ar pez o dije tud pinvidik roet kalz arc'hant da welout.

BIEL. — Tomm d'ezi eur banne laez, Tina. Emañ o vervel gant ar riou. Ret eo diwall na gouezfe klañv evel warlene.

LOLA. — Gwelet em eus eun den.

TINA. — Eun den ? Siouaz va Jezuz !

LOLA. — Eun den en deus komzet ouzin.

BIEL. — Dao e vije bet d'it prenna dor an traoñ, Tina.

LOLA. — Eun den en deus komzet ouz Lola.

TINA. — Peseurt den ?

LOLA. — Me a oar piou eo an den-se.

BIEL. — Eun amezeg moarvat ?

LOLA. — N'oa ket eun amezeg.

TINA. — Eun den o vont d'an oferenn ?

LOLA. — N'edo ket o vont d'an oferenn.

BIEL. — Klasket en deus ober droug d'it ?

LOLA. — N'en deus ket klasket ober droug d'in. Me a oar piou eo an den-se. Penaos en dije klasket ober droug d'in ? An den-se a zo eur sant bras. An den-se a zo Sant Jozeb.

BIEL. — Ya ya.

LOLA. — Edo gant ar Werc'hez Vari. Met Lola n'he deus ket gwelet ar Werc'hez Vari. Ar Werc'hez a oa chomet pelloc'h e-tal eur bod-spern. Sant Jozeb a zo deut d'am c'haout. « Plac'h yaouank, » emezañ, « dre druez, deuit da rei sikour d'am gwreg a zo klañv ha tost da gaout eur bugel. Skuiz eo o vale. N'hell ket mont pelloc'h. Estrenien omp. N'anavezomp den dre amañ ha n'hon eus ket a arc'hant ».

BIEL. — Ha petra ac'h eus respontet ?

LOLA. — Lola a oa re souezet. N'he deus respontet netra. Neuze Sant Jozeb a zo aet pelloc'h e-kreiz an deñvalijenn.

Tina a zegas eur banne laez tomm da Lola.

TINA. — Ev ar banne laez-mañ, ha ro peoc'h gant da ziotachou. Goude se ez i prest da gousket.

Lola a ev al laez goustadik. An nor a zigor, ha daou zen yaouank, eur paotr hag eur plac'h, a zeu tre.

TINA. — N'hoc'h ket re abred ho-taou. Gwechall ne bade ket keit-se oferenn ar Pellgent.

TUJEN. — N'omp ket chomet da c'henaouegi koulskoude. Re yen eo an noz. Brumenni a ra, eur spont.

JANED. — Sell 'ta, Lola 'zo amañ ?

TUJEN. — Oc'h eva emañ dija ? N'he deus ket gortozet ac'hanomp ! Penaos ez a ar bed, Lola ?

BIEL. — Lola a zo aet da bourmen. Gwelet he deus

Sant Jozeb, a oa gant ar Werc'hez Vari. Eun tamm kaozeadenn he deus graet gantañ.

TUJEN. — N'he deus ket pedet anezañ da fiskoania ?

JANED. — Ni ivez hon eus gwelet Sant Jozeb hag ar Werc'hez Vari, Lola. En iliz emaint, er c'hraou Nedeleg. Warc'hoaz ez i d'o gwelout. Hag e weli ar Mabig Jezuz, hag ar bastored gant o deñved, hag ar steredenn, hag an ejen hag an azen, ha tout.

BIEL. — Ar Sant Jozeb he deus gwelet en doa ezomm anezi da rei sikour d'ar Werc'hez.

TUJEN. — Na laouen e vije bet ar Werc'hez Vari da gaout sikour digant Lola !

JANED. — Douget ez pije ar Mabig Jezuz war da varlenn, n'eo ket 'ta, Lola ?

TUJEN. — Ne respont ket. Mouzet eo. Mouzet out, Lola ?

BIEL. — Lez anezi.

JANED. — Ar re a gomz gant ar sent hag ar santezed ne gavont mui brao kaozeal gant tud dister eveldomp.

En-dra ma komze ar re all, Tina a zo bet o tiskenn kafe ha laez er bolennou.

TINA. — Arsa, tudou, n'hoc'h eus ket kollet amzer a-walc'h, a gav d'eoc'h ? Prest eo ar c'hafe. Deuit da azeza. Ar wech diweza eo d'in en em vrevi evel-se d'ober plijadur d'ar re all.

Azeza a reont ouz taol. Lola a van war he c'hador e-tal ar fornez.

BIEL. — Brao oa an oferenn ?

JANED. — N'oa ket ken brao ha warlene.

BIEL. — Morse ne vez oferenn ar Pellgent ken brao ha warlene.

TUJEN. — Kaer oa ar sonerez.

JANED. — Leun-tenn oa an iliz.

TUJEN. — Ret eo bet d'in en em ganna da gaout diou gador.

JANED. — Kalz tud o deus ranket chom war sav.

TUJEN. — Eur c'hamarad d'in a oa eno, unan hag a gave d'in ne lakae morse e droad en iliz.

TINA. — Ha te, ne lakaez ket kalz da droad en iliz ivez.

TUJEN. — Gant hor gwragez edomp hon-daou.

BIEL. — Ya, ar baotred, pa zimezont, a ya d'an iliz da blijout d'o gwragez. Se ne bad ket atao. Biskoaz n'oun aet d'an oferenn nemet goude va eured. Tina a felle d'ezi ez ajen ganti. Aet oun eur wech, diou wech. D'an trede gwech he deus lavaret d'in hec'h-unan n'em boa ket ezomm da vont ken.

JANED. — Tav 'ta. Ne glevit ket eun dra bennak ?

TUJEN. — Eun dra bennak ?... Pelec'h ?

JANED. — Selaouit 'ta !

An holl a chom difiñv da selaou.

MOUEZ AN DEN, *er maez*. — Tud 'zo en ti ?

Eur pennad.

MOUEZ AN DEN. — Tud 'zo en ti ?

Tina a ya da zigeri ar prenestr.

TINA. — Petra 'glaskit ?

MOUEZ AN DEN. — Dre druez, deuit da rei sikour d'am gwreg a zo klañv ha tost da gaout eur bugel. Skuiz eo o vale. N'hell ket mont pelloc'h. Estrenien

omp. N'anavezomp den dre amañ ha n'hon eus ket a arc'hant.

An holl a zo savet, nemet Lola.

LOLA (*sioul-meurbet*). — Sant Jozeb.

JANED. — Petra ober ?

TUJEN. — Chomit aze. Mont a ran.

TINA. — Mar fell d'it ober eun dra bennak, Tujen, ez i da gerc'hat eur medisin. Evit ar vaouez, se 'zo afer ar merc'hed. Deus, Janed.

BIEL. — Hag hor fiskoan ?

TINA. — Hor fiskoan he deus gortozet pell a-walc'h. Bez' e c'hello gortoz c'hoaz.

Tina he deus gwisket he chal ha kemeret he disglavier. Janed ha Tujen a laka o mantell. Mont a reont kuit o-zri. Biel a serr ar prenestr hag a zeu en-dro da azeza.

BIEL. — O kousket emaout, Lola ?

Lavaret e vefe emañ Lola o kousket. A-daoltrumm e sav hag ez a war-du an nor.

BIEL. — Lola, da belec'h ez ez ?

LOLA. — Ne welez ket ?

BIEL. — Chom amañ, Lola.

LOLA. — Ne welez ket aze dre ar prenestr ? Evel e Bezleem gwechall.

BIEL. — Serr eo ar prenestr. N'eus netra aze.

LOLA. — Ar steredenn ! ar steredenn !

Redek a ra er-maez.

EIL ARVEST

An hevelep kambr, div eur diwezatoc'h. N'eus mui goulou. An tan er fornez a zo maro. Goude eur pennad, dor an diavaez a zigor. Ar goulou a ya war enaou, ha setu Tina o tont tre, grounnet en he chal, he disglavier gleb ouz he brec'h. Tina a ya raktal davet Biel, morgousket war e gador.

TINA. — Amañ out chomet ? Abaoe div eur ma'z omp aet kuit ?

BIEL (*o tihuni*). — Te eo, Tina ?

TINA. — Ya, me eo. Va Doue, lezet ec'h eus an tan da vervel !

BIEL. — Pelec'h out bet ?

TINA. — Pelec'h oun bet ? N'ec'h eus ket soñj da belec'h omp aet ? Eur vaouez o paouez gwilioudi en eul lochenn e-kreiz eur park. Biskoaz kemend-all ! Ha nozvez Nedeleg war ar marc'had ! Den ebet war he zro, nemet he fried, eun didalvez, ha da verc'h Janed, a oa ken spontet ma n'eo ket bet evit ober netra. A, ma ne vijen ket bet aze ! A drugarez Doue, ar medisin a zo deut.

BIEL. — Emañ atao ar vaouez el lochenn du-hont ?

TINA. — Kaset eo bet d'an ospital gant karr ar medisin. Hag eur c'hoz tamm pilhou hepken da lakaat en-dro d'ar bugel. A-boan ma'z eus bet kavet dour da walc'hi anezañ. Me 'lavar d'it ez eus tud a rankfe beza krouget.

BIEL. — Anaout a rez ar vaouez-se ?

TINA. — Hounnez ? N'eus ket ezomm d'hec'h anaout da c'houzout peseurt maouez eo. Hag he fried... ma ! lakaomp ez eo he fried... N'en deus ket lavaret d'in bennoz Doue.

BIEL. — Pelec'h emañ Tujen ha Janed ?

TINA. — Chomet en eun tu bennak adarre. M'o deus c'hoant da fiskoania, fiskoania a raint o-unan. Mont a ran da gousket.

BIEL. — Ha Lola ? Lola a oa ganeoc'h ivez ?

TINA. — Ganeomp edo, digor-bras he genou ganti an holl amzer. Emañ atao gant Tujen ha Janed moarvat. Dont a rez ?

BIEL. — Dont a ran. Skournet oun bremañ. Se ne raio ket a vad d'am remm.

TINA. — Deomp.

Mont a reont kuit. Goude eur pennadig, Tujen ha Janed a zeu tre.

JANED. — Daoust ha ne oa ket koant ar bugelig ?

TUJEN. — Koant ? Morse n'em eus gwelet tra ken divalo.

JANED. — O, Tujen ! Ne gav ket d'it ez eo koant gwelout eur bugelig bihan ? Ne gav ket d'it... (*dirolla a ra da leñva*).

TUJEN. — Janed, Janed, va flac'hig kaez, petra 'zo ?

JANED. — Netra... netra... Poan ac'h eus graet d'in o lavarout e oa divalo ar bugelig.

TUJEN. — Petra 'ra se d'it ?

JANED. — An tad hag ar vamm a oa tud dereat, evito da veza paour. Sur oun a se. Ar gwaz a oa eun den kaer, hag ar wreg eur vaouez kalonek ha karantezus. Hag ar bugelig a oa koant, n'eo ket 'ta ?

TUJEN. — Ya ya, koant e oa.

JANED. — Koant evel eun ael.

TUJEN. — Koant evel ar Mabig Jezuz.

JANED. — Arabat d'it ober goap, arabat d'it, Tujen.

TUJEN. — Ne ran ket a c'hoap. Iskis ez kavan, Janed. Petra 'c'hoarvez ganit, plac'h paour ? Lavar d'in... Skuiz out. Gortoz, ez an da domma d'it eur banne kafe. Fiskoania a raimp memes tra.

JANED. — N'em eus ket c'hoant ken da fiskoania. Skuiz oun, ya, skuiz oun. Kemer a rin eur banne kafe evelato. Hag eun tamm bara. Nann, c'hoant kousket am eus (*Trumm.*) Tujen, me 'gred hor bezo dizale eur bugelig ni ivez.

TUJEN. — Petra 'lavarez ?

JANED. — Marteze e lavari ez eo divalo da vugelig.

TUJEN. — Biken ne lavarin seurt tra, Janed. Met hor bugel ne vo ket ganet en eul lochenn. Ha dilhad hor bo da lakaat en-dro d'ezañ.

JANED. — Ya, dilhad hor bo da lakaat en-dro d'ezañ. Peur e vo prest hon ti nevez ?

TUJEN. — Prest e vo kerkent ha ma vo erru hon arrebeuri. Ar miz a zeu moarvat.

JANED. — Gwriat a rin a-hed an devez. Brochennat a rin e-tal an tan pa vo deut an noz. Ha mont a raimp da brena d'ezañ eur c'havell kaer. Na trist e oa al lochenn-se, e-kreiz ar parkeier dindan ar glao !

TUJEN. — Arabat d'it soñjal ken en dud-se, Janed. N'omp ket peorien evelto.

JANED. — Nann, n'omp ket peorien evelto.

Mont a reont kuit o-daou, brec'h-ouz-brec'h. Ar gambr a van goullo adarre. N'eo mui sklerijennet nemet gant ar goulou gwan oc'h en em sila eus an diavaez dre waskou ar stalafiou.

Neuze, Lola a zeu tre, dre zor an diavaez. Kerzout a ra betek kreiz ar gambr.

LOLA. — N'oun ket aet d'an oferenn. N'o deus ket lezet Lola da vont da oferenn ar Pellgent. Hogen me eo a zo bet galvet gant Sant Jozeb. Ha gwelet em eus Sant Jozeb, hag ar Werc'hez hag ar Mabig Jezuz binniget. Gwelet em eus ar Mabig Jezuz war ar plouz, ha mousc'hoarzet en deus d'in. Mousc'hoarzet en deus da Lola en eur astenn e zivrec'h. Hag e oa ar steredenn o lugerni war ar c'hraou, dres a-zioc'h an nor. Ar steredenn vras, melen-aour, evel eur vleunienn. Hag e oa ivez eur bod-roz. Kutuilhet em eus eur rozenn hag he c'hinniget em eus d'ar Mabig, hag adarre en deus mousc'hoarzet d'in, ha hejet e zournig kuilh da lavarout : « Bennoz Doue d'it, Lola ». Klevet em eus an aelez o kana e doun an Neñv, ha gwelet aelez o tiskenn war an douar, e-giz eur chapeled tan.

Mont a ra etrezek dor an diabarz. Selaou a ra, ha neuze e tro gant fae.

Hag ar re-se ivez o deus sellet. Gwelet avat n'o deus ket. Dall eo o daoulagad. Dall eo ar vaouez koz gant an imor hag ar c'houervoni. Dall eo an daou zen yaouank gant levenez ha leunder ar vuhez. Met Lola a sell, hag a wel, hag a oar. Ha Lola n'eo ket eur follez, evel ma lavaront. Trugarez d'eoc'h, va Doue, trugarez d'eoc'h. En ano an Tad, hag ar Mab, hag ar Spered Santel. E nozvez Nedeleg, kement paour a red an hentou eo Sant Jozeb, ha kement paourez a red an hentou eo ar Werc'hez Vari, ha kement bugelig astennet war ar plouz, paket en eun tamm torchouer, eo ar Mabig Jezuz.

ROPARZ HEMON.

DIK TREVAN

Richard Hughes Williams oa e ano, « hervez ar boaz saoz », evel ma lare John Jones Gelli Levdy gwechall ; nemet abred a-walc'h, war zerou e vuhez lennegel, e stagas da skriva e saozneg, dindan an anoiou « Trevan Arvon » ha « Dik Trevan » (aotre en deus eur C'hembread a skriv e saozneg da zilenn eun ano kembraek). Petra bennak, an eil eus an daou ano a chomas d'ezañ e-mesk e geneiled, daoust m'eo an hini kenta oa ar brava, hep ket a var — hogen meur a gantved a zo aet e-biou abaoe m'edo Kembreiz sod gant an traou brao !

Genidik oa eus Rostrevan, e kontelez Kernarvon, daoust da diegez e dad beza deut eus kosteziou Aberdaron ha, kredenn a-rumm-da-rumm en o mesk, evel ma klevis larout gant ar mab e-unan, ez oant diskennidi d'ar barz koz Lewis Daron. Ganet e voe Dik Trevan war-dro ar bloaz 1878. Mengleuzier oa e dad, ha n'en doe-heñ, a oa eus eun tiegeziad a bevar pe bemp, nemet nebeut an tu da zastum deskadurez ez yaouank. Mont a reas d'e dro da labourat d'ar vengleuz pa voe war-dro daouzek vloaz ; dre natur, avat, ez oa ennañ eun elfenn lennegel, ha kavet en doa an tu da zeski lenn saozneg er skol. Staga a eure da lenn ha da skriva kembraeg ez yaouank. Bez' e oa ivez elfenn eur barz ennañ ha gounid a reas abred priziou er c'henstrivadegou a zalc'hed en e gorn-bro

hag en tro-war-droiou. Klevet em eus, gant tud hen anavezas krennard, eo eur paotr tavedek ha soñjus oa anezañ. Evel-se e voe a-zoug e vuhez.

Tra m'edo er vengleuz, e stagas da veza plijet o lenn romantou. Laret en deus e-unan d'in penaos, en eul lec'h bennak, e kavas peg war eur mouladur marc'had mat eus unan a romantou Charlez Dickens, ma'm eus soñj mat, penaos e lennas an oberenn, gant eur boan n'oa ket bihan, dre ma oa difounn e saozneg. An istor-se ha re all, lennet war-dro an hevelep koulz, a vroudas an elfenn a oa en e natur hag e lakaas en e benn e vefe e-unan, eun dro bennak, eur romantour.

Pa voe war-dro ugent vloaz, e tilezas ar vengleuz. Dastumet en doa arc'hant a-walc'h da baea d'ezañ e-unan eun tamm deskadurez. Bez ' e oa d'ar poent-se, e Kernarvon, eur skol c'hramadegel izel : « Skol Yann Vihan » a veze graet anezi. Soñj mat am eus eus ar mestr, eun den koz krenn, o vont dalc'hmat d'ar piltrotig hag an eil dourn dirak milgin ar vrec'h all. Eur skol vat oa « Skol Yann Vihan » ha souezi 'rae pep unan, penaos e c'halle eur mestr hepken teurel evez ha kement a evez dre hiniennou ouz eur seurt niver a skolidi ken disheñvel ha ken estren an eil d'egile. Ma ! setu ar pez a rae, e doare pe zoare, ha meur a hini a voe kaset gantañ da benn hent o deskadurez.

Goude bout bet er skol-se e-pad eur pennad, e stagas Dik Trevan gant al labour er c'helaouennou. Gouzout a ouzon ne rae ket nemeur a stad, heñ e-unan, eus ar vicher-se, daoust d'ezañ d'hen deski mat-tre. E breder oa gant al lennegez, ha buan-tre e welas ne deo ket lenneien ez eus ezomm war al labour-se.

Koulskoude, hounnez oa an nor nemeti digor da eun den eus e zoare orin, d'ar c'houlz-se, e Kembre. Setu an amzer ma ris anaoudegez gantañ evit ar wech kenta.

Bez' e oa anezañ eun den yaouank postek, o tenna da veza teo, lent, avat, ha tavedek, eur souez ! Anzav a reas ouzin diwezatoc'h e tremenas eiz gwech, e-biou dor eur bureo, a-raok dastum a-walc'h a hardisegez da vont e-barz, evit kregi gant al labour oa bet roet d'ezañ eno. Nemet d'an diwez avat, e-barz ez eas hag e stagas ganti. Nebeut a dud marteze o deus staget ganti, a galon ken eeun hag heñ. Tavedek ha huñvreer-tre oa e zoare. Kredi 'rae moarvat, eo fallagriez merour oa d'ezañ da c'hortoz diouz pep den, d'ezañ eur galloud bennak.

N'en doa ket kavet, a-benn neuze, ment ar skritur oa naturel d'ezañ na kennebeut an doare gwella da gregi en e bluenn. Tapout a rae krog enni re dost ouz ar beg dir ha gwaska 'rae warni, evel pa ve bet eur gizell da skei warni gant eur morzol. Mont a rae liou ouz e vizied hag, amañ hag ahont, war ar paper e furmou gwall zisheñvel diouz lizerennou ; hag e roge alies e bennad evit adstaga gantañ. Ret e voe d'ezañ deski kemer nebeutoc'h a lec'h d'e zaou ilin war an daol hag azeza eun tammig sounnoc'h. Ne responte ket e c'heriou saoznek buan a-walc'h, p'o galve, ha roudou ar c'hembraeg oa peg, gwasoc'h eget paouez, ouz e gevreadurez. Soñjal a c'helled eo fallgaloni a rafe ha soñjet e voe eo se a c'hoarvezas, rak ne chomas ket pell war al labour. Kollet e voe ar gwel anezañ, en eun taol, ha den n'ouie da belec'h ez oa aet.

Pa voe gwelet adarre, e oa kemmet e stumm. Des-

ket en doa kas e skritur en hent, en eun doare oa diouz e zourn, ha deut oa da veza eur mailh war ar berrskrivadur Pitman. A-benn eur pennad, e voe klevet eul lodenn eus an istor. Bet oa bet o labourat, eur pennad bennak, en eun deuzerez-houarn e Lerpoul ha, d'an diwez, oa aet d'ar skol e Lunden. Eno, dindan mistri poellek m'em eus azaouez evito, piou bennak oant, e teskas mestronia e zourn ha berrskriva. Chom a rae c'hoaz skoilhou koulskoude. Ret e voe d'ezañ staga gant eur pennad all a c'hourdonadur kalet : dreist-holl gounit buander ha primder. Ne laoskaas morse en e strivou. Eun dalc'husted pennek, mar doa sioul, a oa ennañ. Adskriva a rae pennadou en o fez, meur a wech, hep klemm. Ha d'an diwez ez en em gavas a-blomm war e dreid. Gwelet em eus e baperiou, goude m'eo marvet. E meur a feur, en eun doare bennak, en doa desket urz hag aked, kement ma n'en dije biskoaz den kredet, war an derou, e tizfe o far.

Kelaouer e voe e meur a gazetenn, koulz e Kembre hag e Bro-Saoz. Bez' e voe, eur pennad, skrivagner embannaduriou evit oberiataerien eul louzou difazius bennak. War-dro an amzer-se, e teuas d'ar gêr eur wech, hag eun doare fall a-walc'h oa d'ezañ. Goulenn a reas outañ eur c'heneil perak n'en doa ket kemeret eus al louzou. Hep tra nemet ober daoulagad bihan fentus, e respontas krenn : « Setu am eus graet ! » A-raok pell, e tistroas da Gernarvon hag e labouras eno evel pennskrivagner kelaouenn e-pad bloaveziou. Daoust pegen diaes ez oa d'ezañ, e teskas ar vicher-se da vat. Loc'ha 'reas da Aberstouez, ac'hane da Lanelli, ha diwezatoc'h, evit eur pennad, da Gerdiz.

Anzav a reas ouzin, eur wech, eo ar pellgomzer oa e enebour touet. Hag e veze koulskoude, gant ar grogen ouz e skouarn, o lakaat war baper kement a lare d'ezañ eun all, er penn all d'an orjalenn. Hogen dont a reas ar Brezel. Pa voe galvet d'e dro da vont d'ar brezel, e nac'has ar vedisined e zegemer evel emganner, dre n'edo ket yac'h a-walc'h e galon, nemet e voe kavet, evit doare, ez oa ampart da vont d'ober traezou brezel. Hag e voe eta o labourat, e-pad miziou, e labouradeg Penbre. Lezet e voe da vont kuit ac'hano, war-dro penn kenta 1919, dre m'oa klañv e skevent a-benn neuze ; ha, pa zistroas da Aberstouez, n'oa ken anezañ nemet ar c'hroc'hen hag an eskern. Staga a reas da labourat evel unan eus ensellerien « Cambrian News » (Keleier Kembre), hag, a-benn eur pennad, e seblante mont war wellaat ; nemet e chome ar paz stag outañ, hag e voe kaset da yec'hedva Tregaron, e soñj, evel ma lavaras d'in e-unan, d'e loc'ha, a benn eur pennadig, betek Dalgarz.

Eun den lent oa anezañ dre natur ; evelato, evel m'eo bet lavaret a-raok, eun dalc'husted pennek oa ennañ. Pa loc'he da Dregaron, e lavare d'in e felle d'ezañ gwellaat. Chom a rafe da ziskuiza sioul, emezañ, hag e teufe en-dro hag ez achufe ar romant en doa steuet, o taolenna buhez ar vilin-boultr. Ha graet en dije, a greden, dre ma ouien ez eo deut a-benn eus labouriou ken diaes all.

Ne voe ket pell amzer e Tregaron, avat, ma teuas kelou eo gwasaat a rae d'ezañ. Tarza a reas e galon, a gredan, ha neuze e varvas trumm. Mervel a reas e miz Gouere 1920, ha douaret e voe en Aberstouez. N'oa nemet war-dro daou-ugent vloaz. N'oa ket klañv e skevent, pan eas d'ar vilin-boultr. Re e voe evitañ

mont dibaouez eus ar gor bras d'ar yenijenn, ha d'ar glebor, c'houezi ha da c'houde pakout anoued. E servij e « vro » e voe lazet. Doaniet-tre oa an holl gargidi garantezus gant e intañvez, war a lavarent, nemet n'oa tu ebet d'ober tra eviti, evel just, hag emañ ret d'ezi gounit he zamm bara gwella ma c'hallo. Ret-mat oa e oufe e genvroiz kement-mañ, pez na seblant ket e c'hellfent gouzout a lec'h all. Pa zeu soñj d'in anezañ, n'em eus tamm azaouez e-keñver va « bro », hen anzav a ran.

Lavaret em eus e kemeras abred plijadur o lenn romantou, hag e huñvreas dont da veza romantour e-unan. Kalet-kenañ e labouras da zeski ar vicher-se. Lenn a eure an holl romantourien saoz, ar boan o lenn, hag a-walc'h e ouie a c'halleg da lenn romantou er yez-se ivez. Lenn a eure ouspenn troidigeziou saoznek eus romantourien Rusia, ha studia piz ar vicher da skriva marvailhou berr dreist-holl. Hag edo, abaoe eur pennad mat a-raok e varo, eur mailh war ar vicher-se, hep mar ebet. Etre kembraeg ha saozneg, en deus skrivet moarvat meur a gant a varvailhou berr, hag ez eus, en o zouez da nebeuta, re kenkoulz hag a zo bet skrivet biskoaz e neblec'h.

Skriva 'rae diwar-benn ar vuhez a anaveze, hag anaout a rae ivez meur a zoare d'ar vuhez, eus buhez mengleuzier Arvon betek buhez ar skrivagnerien hag ar veajourien hag, ouspenn, hini an engroez kemmesket a boanie el labouradegou darbarou brezel. Degouezout a reas gant stummou spered espar ha gwelout tu teñval ar pez a ra gant laou ha c'houen eur gevredigez, ar « gloar ». E glevet em eus, eun nozvez, o konta eur marvailh —, avel, glao ha teñvalijenn oa anezi ; eun engroez toueziet, eun darvoud

fromus, hag eun esmae evel o ribotat e dounderiou teñval natur an den. Hag, e-kreiz an holl esmae, ha korfou tudou flastret ken na weled mui nag askourn na migourn anezo, eur C'hembread koz a vane en e sav, e gein harpet ouz eur gabanenn ha, poellek, e tistage : « Sell, sed amañ eur minic'hi da vuntrerien ! Sed amañ eur minic'hi da vuntrerien ! Sed amañ eur minic'hi da vuntrerien ! »

Eun den war evez-tre oa anezañ, gant e zaoulagad bepred digor war berziou mat ha siou fall an dud. Lakaat a rae an traou distera da dalvezout d'e venoz ha mestroniet en doa eun eeunded sebezus. Dibaouez e reize e labour. Gwelet em eus e skouerennou d'ezañ e-unan eus e varvailhou saoznek ha kembraek : peñseliet ha kaotet oant gant follennou gwenn ha reizet, zoken goude beza bet embannet. Kuit ez a pep ger ne deo ket ret, hag e weled e striv dibaouez da dizout an doare eeuna da lavarout eun dra. Mirout a rae e gevrin d'an diwez.

Eur skouer splann a gement se a gaver er marvailh diweza, moarvat, a skrivas — « Mont d'ar Gêr », a voe embannet er *Goleuad* (Goulou), war-dro Nedeleg 1915, a gredan. Er marvailh-se, e tisplege istor eur C'hembread yaouank er brezel e Bro-C'hall. E welout a rit o huñvreal er foz-difenn. Kredi 'rae d'ezañ gwelout o tont betek ennañ e dad hag e vamm, hag e vestr koz er Skol-Sul kent. Hag e lare e dad outañ :

« Evel-se, sed amañ pelec'h emaout ? Laret em eus a-walc'h d'it, neketa ? Koulskoude, ma vijen ugent vloaz yaouankoc'h, marteze eo amañ e vijenme ivez ! »

Hag e lare ar mestr koz :

« Ma, va faotr bihan-me, amañ emaout 'ta ! Bennoz an Aotrou Doue warnout !

Hag e lare ar vamm d'he zro :

— « Daoust ha gloazet out bet, va faotr ker-me ?

Gloazet oa ar paotr. Dont a ra ennañ e-unan en ospital hag e c'houlenn, digant ar glañvdiourez, pegoulz e c'hellfe mont d'ar gêr.

— « Mont a reot d'ar gêr warc'hoaz », emezi.

Ha neuze e skeudenner ar c'houblad koz, er gêr, ouz an tan, an tad o lakaat eun tamm tan war e gorn, hep tamm butun e-barz, hag ar vamm o sellout ouz eur gartenn douaroniez eus Bro C'hall.

— « El lec'h-mañ eo emañ-heñ », emezi.

— « Nann, eme an hini koz, ne zeuio mui en-dro ! »

Sevel a ra ar vaouez koz, digeri an nor ha sellout er-maez.

— « Petra oa aze ? » eme an den koz.

— « Netra ! » emezi, en eur azeza en-dro. Hogen, gant an hent etrezek an ti, e teu laouen ar paotr. Klask a ra lammat dreist ar gloued evel kent, hag e sant eur boan vras en e gostez hag e kouez d'an douar.

— « Paour kaez bihan, setu heñ aet d'ar ger ! » eme ar glañvdiourez e-kichen ar gwele, en ospital e Bro C'hall.

E peziou tener evel-se ez oa e wella, n'oa ket, avat, hep eun doare fent sec'h, skoüs. Skriva 'reas meur a romant, hogen n'eus bet c'hoaz embannet hini anezo en eul levr. A sizun da sizun, e-kreiz labour all skuizus ha kalet hag evit eur gopr dister, e skrive. Dibaot Kembread eus e oad a skrivas kement hag heñ, hag e voe embannet kement eus e labour. Koulskoude nebeut a-walc'h a dud hen anaveze, zoken dre

e ano ; rak, daoust pegement e komz Kembreiz a-zivout lennegez poblel ha pobl lennegel, ne dint ket troet-tre da brena levriou. Klemm a rae eur skridvarnour desket, n'eus ket pell, dre na gaved ket a varvailhou berr talvoudus e kembraeg. Ha me ha goulenn outañ ha lennet en doa marvailhou Dik Trevan. N'en doa biskoaz klevet komz eus e ano, ha koulskoude emañ c'hoaz e gwerz *Marvailhou ar Vengleuz*, ha *Teir Istor Verr*, eus oberou Dik Trevan. Emeur e gortoz da welout al levriou kembraek da zont betek toull an nor da glask gwerz d'ezo o-unan. N'eus ket pell, em eus bet lizer digant eun den, o veva en eur gêriadenn kembraek-rik. Goulenn a rae diganin pelec'h e kaved levriou Dik Trevan. N'ouie ar stalier eno netra diwar-benn an oberour hag e levriou, na tamm ebet penaos kavout eur paour kaez prener d'ezo. « Goulenn ebet d'ezo », emezañ. Ya. Ne vije goulenn ebet d'ar stlabez saoznek a zo en o fenestri kennebeut, ma ne vije ket eno da groui ar goulenn-se.

Unan eus an dud karadeka a wiskas botou biskoaz oa Dik Trevan. Bez ' e oa d'ezañ eur faltazi beo-dispar, — ken beo, e gwirionez, ma seblante d'ezañ alies e faltaziou beza darvoudou gwirion ; n'eus bet, avat, biskoaz gwirionoc'h den na dinoasoc'h. C'hoarzin a rae diwar-benn gwanderiou an dud, — ha lec'h en doe da welout kalz anezo, — nemet pardoni a rae aes hag evit mat.

Plijet e veze kenañ gant ar sonerez, nemet n'em eus merzet ennañ nemeur a bleg da arz ebet estreget d'an arz lennegel. Eeun-rik e oa e voaziou. Karout a rae ar vuhez war ar maez ; — e benna didu oa mont da Aberdaron da dremen ar goueliou, hag

huñvreet en doa, meur a wech, kaout eun ti en eul lec'h seurt-se, ha peoc'h da skriva war e bouez. Gwelout a rae kaerder an natur daoust ma ne daolenne ket anezañ koulz ha stumm korf an den ha displeg ar menoz. Kemer a rae kalz didu o teurel pled ouz doareou ha lavarou ar voused vihan, ha karout a rae al laboused hag al loened. Soñj am eus eus eur c'hi koz a oa e Kernarvon kent. Pa gleve hennez sonerez eus n'eus forz pe seurt, e puche war al lec'h, e save e fri en aer hag e stage da yudal. Ouz e glevout e-giz-se eun deiz, e c'houlennis gant Dik Trevan pe blijet pe zisplijet oa, d'e veno, ar c'hi gant ar son. (Eun dournorglez oa o c'hoarî d'ar poent-se, hag ar paotr koz a oa gantañ, hag heñ o c'hoari war e venveg « Diweza Rozenn An Hañv », kerkent ha ma wele lod ac'hanomp o tostaat, a stage trumm gant « Gwazed Harlec'h ».) N'hellas ket respont va c'heneil. Nemet, a-benn div eur diwezatoc'h, en doa savet eur marvailh diwar-benn ar c'hi. « Ar Soner », oa d'ezañ da ano ha fentus-dreist oa.

Unan eus e zoareou tud karet oa « Ar C'here Koz ». Gwelout am eus graet an den, meur a wech, hag e ouzon pegen heñvel oa e zoare ouz an hini taolennet en danevell. Kavout a rafec'h furnez an den koz-se e frazennou berr, aes da eñvori hag ar boan kaout soñj anezo. Gwelet em eus ne deo ket el levriou hepken e teskas Dik Trevan e vicher. Setu perak ez eo kenkoulz. Skriva 'rae eur c'hembraeg reiz-tre ; desket en doa, avat, skriva eur saozneg tost reisoc'h, — pez a dlefe beza a bouez bennak evit an dudou a vez dalc'hmat o komz eus deskadurez Kembre. Rak mar deus bet biskoaz eun den, kembreat betek e mel e eskern, eo hennez. Dont a

rae gantañ divizou krennlavarennek ar gouerien goz, eeun, hogen fur, — intent a rae eun temz-spered. Eun druez eo n'hor befe ket e romant war vuhez ar vilin-boultr. Tennet en dije eun tamm eus ar c'houez a zo e penn tud 'zo. Goude eul labour enoeüs ha kalet, e barr e oad, deut da vestr war eur vicher, a heulias daoust da bep skoilh, goude ma voe mestroniet gantañ, setu ma torras e galon garadek dinoaz. Kement-mañ e koun anezañ gant unan e gare.

(Troet diwar « Cymeriadau » T. Gwynn Jones).
gant ABEOZEN

MONT D'AR GÊR

Edo Tom Huws er foz-difenn, abaoe tri dervez ; ha bremañ, p'oa tavet kanoliou an enebour, e stagas da gompren mat petra oa ar brezel.

— N'ouzon tamm da betra oun-me deut amañ, emezañ d'ezañ e-unan, en eur gravat e benn, n'ouzon tamm ebet. A-walc'h o deus laret ar re goz d'in-me paouez. Petra 'maint oc'h ober fenoz, me 'c'houlenn ? Rei a rafenn va fuzuilh evit beza er gêr.

En em lakaat a reas an aesa ma c'hellas er foz yen. C'houek oa d'ezañ kaout diskuiz da soñjal er gêr, pa ne ve nemet e-pad eur vunutenn bennak.

— Warc'hoaz e vo ar sul, a gendalc'has-heñ outañ e-unan, ha me o tenna war gement krouadur louet a welin o fiñval diouz an tu-hont. Petra 'lavarfe Huw Huws, me 'c'houlenn, ma vefe ouz va gwelout-me ?

Hag e teuas chapel goz ar C'homm ez veo dirak e zaoulagad, hag eñvoriou, mil anezo, d'e soñj. Dudius ez oant holl ; hag e teuas, an eil war-lerc'h egile, ar re a gare ar muia d'ober kompagnunez d'ezañ er foz.

Ar c'henta da zont a voe Richard Ivans, e genta mestr er Skol-Sul. Marvet oa Richard, pa oa Tom eur bugel c'hoaz, nemet bremañ ez eo beo dirazañ adarre, — eur pikol den kreñv oa anezañ, gant eur baro ledan, ma veze dalc'hmat e zourn kleiz ennañ

kentoc'h. Hag, hizio ivez, edo e zourn en e varo. Aon en doa Tom da welout eur rebech en e zaoulagad, evel m'en doa gwelet meur a wech, pa oa bugel. Rebech ebet, avat, n'edo e lagad ar mestr en dro-mañ, netra nemet daelou.

En e c'houde e teuas Huw Huws ar « blenier » (1). Eur paotr koz hegarat oa bet Huw Huws a-viskoaz, ha brezelour eun tamm e-unan.

Pa'z eas Tom da soudard, n'oa nemetañ a « vlenier » d'e lakaat da blega.

— En em gann ez leal, a lavare d'ezañ ar « blenier », ha den ne c'hello kavout abeg ennout. Brezel a voe anezi er bed koz-mañ a-hed-ar-wech, ha brezel a vo anezi betek an diwez.

Chomet oa e c'heriou sanket doun e spered Tom. Tost oa d'ezañ kredi start en doa en em gannet ez lealik a-walc'h, daoust da gement-se beza diaes-tre, meur a wech, pa veze an tu all o kemer eun trec'h disleal war eun den. Eur minc'hoarz oa e daoulagad Huws bremañ, ma teue Tom da veza asur en doa en em gannet ez leal.

Da c'houde e teuas davetañ e dad en eur sellout parfet outañ. Pa welas Tom anezañ da ziweza, ez oa krizet e dal ; bremañ, avat, oa aet kuit ar roufenn.

Gouzout a rae Tom n'oa ket a zroug e kalon e dad, zoken pa oa e zaoulagad leun a rebechou, ha bremañ ne wele enno nemet preder.

(1) Gant ar ger « blenier » e troan ar ger kembraek « blaenor ». E Kembre e ranker diforc'h dalc'hmat etre « Eglwys », Iliz Bro-Saoz, ha « Capel », ar Vethodisted. « Y seiet », ar gevredigez kembreat-rik, a zo renet gant ar re goz « blaenoriaid ». Ar « gweinidog » (keñveria ouz ar brez. « gounideg ») a zo ar prezegennou en e garg, n'emañ ket, avat, e penn ar gevredigez.

— Laret a-walc'h em eus d'it eo d'an dra-mañ e trofe an abadenn, a lavare d'ezañ e dad, en eur sellout ouz e zilhad leun fank, nemet n'eus tra d'ober pelloc'h nemet kenderc'hel ganti. Hag evit larout d'it ar wirionez, ne douan tamm ebet va le na vijen ket deut amañ ganez, lakaomp e vijen ugent vloaz yaouankoc'h. Bez' ez out-te heñvel a-walc'h ouz ar pez oan-me, p'edon ez oad.

Frealz a roas kement-se da galon Tom, nemet pa zeuas e vamm betek ennañ ha pa welas he dremm ankeniet, an daerou a zeuas d'e zaoulagad, en desped d'ezañ. Dournata 'rae ar vaouez koz e borpant, just evel ma rae, pa zistroe eus ar vengleuz war eun derveziad glao, hag e laoskas-hi eun huanadenn bounner.

— N'ec'h eus ket paket anoued, lavar d'in ? a c'houlenne ar vamm, en eur wea he daouarn.

N'helle ket Tom respont d'ezi. Gouzout a rae mat-tre ez oa bet meur a gant eus e genseurted rivet er foziou ha n'edo ket heñ e-unan pell diouz beza er stad-se d'ar poent. Goude holl, gwell oa c'hoaz en em ganna eget chom da vorza er foz yen. Serri a reas e zaoulagad evit chom hep gwelout an doan e sellou e vamm. Eur vunutenn diwezatoc'h e voe hejet al leur evel gant eur c'hren-douar hag e kouezas Tom, evel eun tamm truilhou, e strad ar foz.

◆

A-gevret gant eun hanter dousen a soudarded all, e voe douget Tom d'an ospital. N'ouie ket mat perak e touged anezañ eno, peogwir n'oa ket bet tizet gant ar vombezenn a lazas meur a hini eus e gamaladed

er foz. Lakaet oa bet ganti da veza muioc'h moredet eget a-raok, ha netra ken.

Droug kenañ oa ennañ, da genta, ouz ar re all, da veza e zouget eno, pa oa-heñ ken yac'h hag eur graoñenn. E doare pe zoare, avat, pa voe lakaet en e c'hourvez, e santas beza dinerz, koulz laret, ha c'houek oa gantañ diskuiza, hep klask loc'ha na brec'h na troad.

Etre kousk ha dihun, e kleve eur medisin o lavarout d'eur soudard gloazet, en e c'hourvez en e gichen, e c'hellfe « mont d'ar gêr warc'hoaz da dremen Nedeleg ».

Kement-se a gasas kuit ar c'housk diwar e valvennou hag e klaskas sevel war e ilin ; nemet, tra souezus-tre ! ne zeuas ket, neuze, a-benn da fiñval.

Betek ennañ e teuas ar medisin hag e savas an dilhad diwarnañ. N'ouie ket Tom perak e rae se ; e c'hallfe Tom ober aes al labour-se e-unan, m'en defe amzer da ziskuiza eun tammig. Nemet, marteze, ar gwella oa lezel ar medisin d'hen ober. Ezomm en doa Tom da gousket. N'helle ket kompren, avat, perak ez oa ret d'ar medisin kaout eur re sizailhou d'ober al labour.

— Penaos en em santez-te ? a c'houlennas ar medisin.

— Mat-kenañ !

— Hag eul lec'h bennak a ra poan d'it ?

Tom a reas nann gant e benn. Skuiz-kenañ oa a-benn neuze. Kloza 'reas e zaoulagad ha, neuze, o digeri adarre.

— Ha mont a rin d'ar gêr warc'hoaz ? a c'houlennas-heñ.

— Hag e ri, va faotr-me, hag e ri, a respontas ar medisin.

Hag, en eur soñjal e warc'hoaz ha mont d'ar gêr, e kouezas Tom en e gousk hag en e huñvre.

Skleuri a reas ar beure, eun dervez brao, disheñvel-tre diouz an derveziou yen, glavek, en doa tremenet er foz.

Sevel a reas Tom eus e wele, sart an tamm anezañ. Goude holl, aon en doa ne vefe ket lezet da vont, nemet den ne viras outañ. Treiza 'reas ar mor, evel en eun huñvre, ha, buan-buan, e tizas tiig e dad.

A-benn neuze e oa noz adarre hag e sante n'helle ket mont kalz pelloc'h ha, pa glaskas ober eul lamm dreist dor al liorz, evel m'en doa graet kant gwech, e skoas poan dre e gorf penn-da-benn hag e steuzias krenn e nerz. Harpa 'reas war garreg ar prenestr ha sellout e-barz an ti, dre zindan ar ridoch bihan.

Edo pep tra er gegin just evel m'edont er beure ma'z eas kuit.

N'oa ket zoken renket listri merenn, hag edo e votou labour, dindan ar bank, just en hevelep lec'h m'en doa o lezet. Azezet oa e dad, en e gador, ouz an tan, kloz e zaoulagad, hag e gorn butun yen en e c'henou. War eur skabell, en e gichen, oa azezet e vamm o sellout abaf e lagad an tan.

War he daoulin, edo ganti al levr taolennou douaroniez a veze gantañ er skol, pa oa bugel. Goustad e tennas ar vamm eur spilhenn diouz he bleo gwenn ha, goude lakaet lunedou war he fri, e sellas piz ouz unan eus pajennou al levr, en eur gas ar spilhenn, amañ hag ahont, warni penn-da-benn. Eun huanadenn bounner a savas eus he c'halon hag e kouezas ar spilhenn war al levr. Trei a eure he daoulagad war-du ar prenestr ha sevel souden diwar ar skabell. Gwelet he doa anezañ ; nemet strafuilh, ha nann levenez, oa war he dremm. Digeri a reas Tom an nor da gas kuit ar strafuilh, nemet, e lec'h an oaled war enaou, ne wele tra nemet teñvalijenn, — teñvalijenn na welas, biskoaz a-raok, par d'ezi.

— Paour kaez bihan, eme ar glañvdiourez, eun drugar oa d'ezañ dispartia diouz e boaniou.

◆

— Ma vijen-me o c'houzout pelec'h emañ, me a vije dinec'h, eme Varc'harid Huws, nemet ne lavar tra an daolenn-mañ diwar-benn al lec'h ac'h eus-te gwelet war ar gelaouenn. Ret eo e vijes faziet, Roperz.

— Flandrez eo ez oa ar gelaouenn o larout, a respontas Roperz Huws, en eur steki e gorn butun ouz barrenn an treilh-glaou. Eno emañ rejimant Tom, m'hen asur d'it. Pep unan a anavez Bro-Flandrez. « Deus da Flandrez », a laront-i.

— C'houek e vije bet d'am c'halon evelkent, ma vije bet Tom hep mont di. N'ouzon tamm petra 'zo tremenet d'ezañ dre e benn. Lakaomp o dije an dudse graet eur gaou bennak outañ, me am bije pardonet d'ezañ. Met setu-heñ oc'h en em lakaat e riskl e-unan, hep abeg ebet war an douar. Ha sur oun ez eus bet eno kalz a dud lazet.

— Ya, meur a zek !

— Ar grouadurien dinoaz ! Unan garo d'en em ganna, avat, ez eo bet Tom a-hed-ar-wech. Alies em eus laret d'ezañ e c'hoarvezfe eun dro fall gantañ abenn ar fin, ha sed aze heñ bremañ e-barz, dreist penn ha diskouarn.

— Ma ! dont a raio aes ac'halese.

— N'ouzon dare ! Kompren a rafen e teufe-heñ a-benn d'en em ziwall diouz ar boledi ; nemet ar c'hoz pikol traou-se, — penaos e rez-te anezo ? — a ro strafuilh d'in. Ma vije bet eun emgann leal anezi, me a barife kalz evit Tom. Peseurt chañsou, avat, a zo d'eur c'hrouadur den a-enep ar bombezennou-se ? Nann, aon am eus na sacho ket Tom e gilhorou gantañ, en dro-mañ.

— Paouez da lavarout diotachou ! Emañ-heñ ken yac'h ha salo ha ma vije war ar bank-se.

— Nann, eun dra bennak a zo o lavarout d'in, a-hed an deiz, ne deo ket eeun pep tra gant Tom. Huñvreet em eus neizeur e welen anezañ o tont d'ar gêr, fall-kenañ, ha, toui a ran va le, er vunutenn-mañ ez eus c'hoarvezet eun dra bennak gantañ.

— Tav, pa laran d'it, eme Roperz Huws, en eur serri e zaoulagad ha staga da voredi, evel m'oa boas d'ober, bep gwech ma ne zeue ket a-benn da enebi, a-zoare, ouz abegou Marc'harid.

Hag e tavas Marc'harid Huws, nemet ne habaskaas ket ar gorventenn en he c'hreiz. Dont a reas holl enkadennou buhez Tom da veo en he soñj. Kalz a enkrez he doa bet gantañ a dro da dro, hogen morse n'en doa graet d'ezi he mab eur boan he dije lezet eur gleizenn war he c'halon. Hag ankounac'haet he doa e fallagriez. Eur c'hrennard madik a-walc'h oa Tom. Moarvat e teufe a-dreuz d'an enkadenn-mañ evel m'oa deut a-dreuz da bep hini all. Nann, sur oa ne zeufe ket, nemet...

Trei a reas souden he dremm war-du ar prenestr evel ma rae, bep tro ma krede d'ezi klevout trouz treid.

Chom a reas he c'halon a-sav hag e sklasas ar

gwad en he gwazied. Dremm disliv Tom a wele er prenestr, hag eur bed a boan en e zaoulagad. Sevel a reas ha mont da zigeri an nor. Ne oa, avat, netra da welout nemet teñvalijenn an noz, netra da glevout nemet hiboud an avel er c'hoad.

— Petra 'c'hoari ganez ? a c'houlennas Roperz Huws en eur zigeri e zaoulagad.

— Netra ebet, a respontas Marc'harid Huws, sioul, en eur serri al levr taolennou douaroniez en direnn, ma oa bet ennañ e-pad dek vloaz (2).

Troet diwar kembraeg Dik Trevan,
Genver 1939.

ABEOZEN.

(2) Pa geñverier ar marvailh e-unan ouz an diverra, roet gant T. Gwynn Jones en e studiadenn, e teuer da soñjal, mar ne ra ket ar skridvarnour an diverra-se diwar eñvor, ez eo bet adaozet hag adskrivet gant Dik Trevan, goude beza bet embannet, evel ma lavarer ez oa boas d'ober.

Pelec'h emañ e gwirionez bevenn ar brezoneg ?

EUN DEVEZ-ENKLASK TRO-DRO PLOUAGAD (1)

Gwellañ enklask bet kaset da benn betek-hen diwar-benn bevenn ar brezoneg hag ar galleg, hini Paol Sebillot an hini eo. Savet ar wech kenta e 1878 (2) ez eo bet peurglokaet hag adembannet e 1886 (3).

En eil-enklask-se eo e kaver evit ar wech kenta en istor ar brezoneg bevenn hor yez merket resis (4) eus eur gêriadenn d'eun all (ha neket hepken a vourc'h da vourc'h), diwar liziri-diskleria kaset d'an oberour gant kenskriverien d'ezañ, mezeged, ha beleien peurliesañ, da lavarout eo gant tud hag a anaveze dre vicher peseurt yez a veze implijet er gêriadenn-mañ-kêriadenn. Kartennou a glot gant diskleriaduriou talvoudus-meurbet.

N'eo ket bet pleustret war gudenn ar vevenn abaoe ha, pa gomzer anezi, e fizier c'hoaz war labour

(1) Skriva a reomp *Plouagad* o veza m'eo reisoc'h ar stumm-se eget *Plagad*, distaget gant tud ar vro.
(2) E *Bulletin de la Société d'Anthropologie*, bodadenn ar 6-6-1878.
(3) E *Revue d'Ethnographie : La Langue bretonne. Limites et Statistiques*. Paris 1886.
(4) Diskleriaduriou Sébillot diwar-benn bevenn ar brezoneg a zo resis etre Plouha ha Plouagad, amresis etre Plouagad hag harz ar Morbihan, distank evit ar Morbihan.

Sebillot. Abeg ebet da gavout e-kement-se. Savet e oa bet gant aked hag e c'hellomp lakaat e oa gwirion d'an ampoent.

Hogen ouspenn hanter-kant vloaz a zo tremenet abaoe. Kemmou a zo c'hoarvezet e lec'h pe lec'h ha ne ouzer netra resis diwar o fenn.

An enklaskou diwezañ diwar-benn stad ar brezoneg, hini A. Dauzat (5) e 1926 ha dreist-holl *Gwalarn* (6) e 1928, a ziskouez splann pelec'h emañ hor yez en arvar. Kudenn ar vevenn, evel ma oa bet diouestlet gant Sebillot, n'o deus ket adstaget ganti. Da gredi eo koulskoude e vefe dizoloet traou dudius ha kentelius e-keñver lusk-dilusk ar vrezonegerien hag ar c'hallegerien.

▼

Pemzek vloaz ' zo edon o chom e Gwengamp, hag e tiwanas e spered eur mignon d'in hag em hini mont d'ober eun taol-arnod.

Eur sul beure eta, e derou miz Kerzu 1926, e kemerjomp tren bihan Plouha, lakaet en hor soñj bale a-hed bevenn ar brezoneg adal Goudelin betek Plouagad. Eur gwir zevez Kerzu e oa, izel ha teñval an oabl, leiz ha latarek an amzer, an dour o tivera diouz ar gwez dizeliet. Ne oa ket dibabet mat koulz eur seurt bale. N'eus forz, bountet gant hor froudenn, e rejomp an hent eun devez-pad eus eur gêriadenn d'eben en eur c'houlennata tud ar vro.

D'an noz e oamp en eur vrao a stad, m'hel lavar

(5) A. Dauzat. *Le breton et le français*, e *La Nature* (1926) hag e *Revue de Philologie* XLIII (1929).
(6) *R. Hemon. Enklask diwar-benn stad ar brezoneg e 1928* (*Gwalarn*, 1930).

d'eoc'h : kantren a-hed an hentou-karr fantek ha gleb-dour-teil alies, dre wirimeier ar parkou, mont krec'h-traoñ d'ar c'hleuziou hag an diribinou en doa lakaet hor botou hag hor bragou en eur stad truezek. Hogen dizoloet hor boa eur guchennad vat a draou nevez.

Sellit piz ouz ar gartennig amañ dirak. Gant ano ar c'hêriadennou isvarennet e c'hellit heulia hon tro.

Daou dra a weler fraez dioustu :

1. Eus kêriadenn *an Dreinded* en hanternoz, war riblenn dehou ar stêr Lev, nepell diouti, betek *ar Pebel* eo chomet diflach ar brezoneg abaoe 1886.

2. Eus *ar Pebel* betek *Kergouarin*, tost da Lanrodeg *en deus ar brezoneg gounezet tachenn.*

Setu amañ bremañ diskleriaduriou hiroc'h, diwar an notennou savet ganeomp e-pad hor bale :

An Dreinded (7), er vro vrezonek ;

La Ville Gare, er vro c'hallek. Hervez Sebillot e oa ar gêriadenn-se hanter boblet gant brezonegerien. Ne chom mui nemet mestrez an ti hag he merc'h en eur vereuri distro hag a oar brezoneg.

Keja a ra ar vevenn ouz ar stêr Lev e-tal *Kerimerc'h.* E *Kerimerc'h, Kersteun, Melar, Kerouezern, ar Pebel* (8) brezonegerien, nemet e mereuri *Kistili,* meret gant eun tiegez a Vreiz-Uhel abaoe eur pemzek vloaz bennak.

(7) Brezonekaet hon eus an anoiou-lec'h pe reizet o doareskriva pa oa aes hen ober. Da skouer, *an Dreinded* a zo war ar c'hartennou a-berz stad *La Trinité.*

(8) Ar c'hêriadennou-se a zo e parrez Bringolo. Er barrez-se, brezonek penn-da-benn, n'eus keal ebet eus ar brezoneg en iliz hag er c'hatekiz. Nevez'zo e oa bet anvet da berson unan ha na ouie ket brezoneg.

Mereuri *Les Hauts*, daoust d'hec'h ano, a zo enni brezonegerien. Kêriadenn *Lagadeug* (distaget Lagadin), a zo poblet gant Breiz-Uheliz. En eur vereuri, an tad koz, genidik eus ar Merzer, a oar brezoneg ; e vab, mestr an ti, eun tammig ivez.

Hiviziken e kavomp eun diforc'h bras gant bevenn 1886.

Heulia a rae ar vevenn-se harz parrez Plouagad, a-hed eun adstêr eus al Lev, dre g-*Kerdaniel-Taillar* (Kerdanie war gartenn an Arme), *Kerivoa* (n'emañ ket war gartenn an Arme), *Mezouadou, Keranroue, Kerfulup, Kergrec'h* (N'emañ ket war g. an A.), *Kergouriou, Koatandoc'h, Kersteun* ha *Kergouarin.*

Hervez kartenn Sebillot eta ez eo Plouagad eur barrez c'hallek. Koulskoude e skrive en e studiadenn : « *Plouagad, parrez ma n'eus enni kêriadenn ebet brezonek penn-da-benn, e vez koulskoude komzet brezoneg enni bremañ muioc'h eget daou-ugent vloaz 'zo, e kêriadennou Kerharscouet* (n'emañ ket war g. an A.), *Krist ha Leshouran* » (paj. 9).

Kavet hon eus-ni e oa anavezet ha komzet ar brezoneg e parrez Plouagad kalz muioc'h eget en amzer Sébillot.

Heulia a ra ar vevenn nevez-se eur wazig hag a laka e bro ar brezoneg :

Krist, Founebello, Kermorvan, brezonekaet penn da benn.

E *Kerlan-Krist* ez eus daou diegez : unan a oar brezoneg, egile ne oar ket. War riblenn dehou ar wazig, e *Kerbizien*, mestrez an ti, e Lanrodeg, e *Kervaux*, mestr an ti, eus ar Merzer, a oar brezoneg.

Kerjagu, fabourz Plouagad, ne oa nemet brezonek gwechall, gouez d'an dud. Bremañ e vez implijet

an diou yez, darn eus ar boblañs a oar ar yez a-vihanik, ar re all a zo deuet a Vreiz-Uhel tost.

Tostoc'h ouz Kastelaodren, e *Kergouan, Kerfidi, Beaupré* e komzer brezoneg. E *Mississipi* ez eus eun tiegez brezonek pe zaou. *Kernaba, Karpont, Roskouarnar* (?) a zo poblet gant brezonegerien deuet eus ar C'hornog. Kêriadenn ti hent-houarn Kastelaodren a zo, gant unan pe zaou diegez, begenn bellañ ar yez.

Kerkent ha treuzet al linenn hent-houarn e kil ar brezoneg en-dro etrezek ar C'hornog :

Kerleg, Keraoter, « *Les Gerbes* » a zo gallek. *Kerbouilhen,* tost da vourk Plouagad, a zo brezonek. Ar « *5 Croix* », gant daou diegez, a zo hanter vrezonek, hanter c'hallek. E *Kerlan* galleg nemetken. Adkavout a reer divrall bevenn Sébillot e Kergouarin e-kichen Lanrodeg.

Dao eo lavarout eur ger bennak diwar-benn bourc'h Plouagad hec'h-unan. Araok an Dispac'h bras, ne veze mui graet gant ar brezoneg en iliz, gouez d'ar person. Koulskoude ne c'heller ket lakaat ar vourc'h-se e-maez tachenn ar brezoneg. Daoust ma vez ar galleg ar yez graet ganti ar muiañ, tiegeziou eus ar vourc'h a zo ar brezoneg o yez. Ouspenn, abaoe pell pe belloc'h ez eo deuet gallegerien a Vreiz-Uhel d'ober o annez er vourc'h. Ret e vefe furchal spisoc'h amañ.

▼

Peseurt kentel tenna ?

Da gentañ, parrez Plouagad, lakaet e-maez ar vro vrezonek gant kartenn Sébillot, a oa deuet da veza brezonek en-dro tost d'an dredarenn anezi e 1926.

D'an eil, ar pep niverusañ eus kêriadennou ar barrez a zo ganto anoiou brezonek a-vremañ. N'eus ket gwall bell eta ez eo bet gallekaet, lakaomp war-dro kant hanter-kant vloaz, hag evit gwir n'eo ket bet morse mouget da vat ar yez e tachennadouigou'zo. Advrezonekaet eo bet abaoe eun darn anezi. E 1886, e lavare Sébillot e veze komzet muioc'h ar brezoneg enni eget daou-ugent vloaz araok. E 1926 en doa kendalc'het da adc'hounit tachenn.

N'eo ket dre e nerz e-unan, hogen dre ma teu kouerien eus harzou Breiz-Izel da brena pe da feurmi mereuriou eno.

▼

E parrez Plelo, diouz ma lavare d'eomp ar person, e c'hoarvez kemend-all : war-dro eun drederenn eus e barrezianiz a oa brezonegerien, rak « Breiz-Izeliz ar vevenn hag a oar an diou yez ne reont forz evit mont da chom er vro c'hallek. Kouerien ar vro-se, ha na ouzont nemet galleg ne deont koulz lavaret morse da feurmi eur c'houmanant e Breiz Izel ».

▼

Ha ne gav ket d'eoc'h e vefe dudius sevel eun enklask diwar-benn bevenn ar yez en he hed ? Evidoun-me da nebeutañ, e kav d'in e vefe.

Da gentañ, evit anavezout gwelloc'h gwir dachenn hor yez. D'an eil, hag eno emañ an dalc'h, e-keñver an amzer da zont, evit gouzout e pe seurt parreziou ez eus eun niver brezonegerien enno.

Er parreziou-se e ranko ar yez beza difennet hag evit-se beza desket er skoliou. Panevet-se ez afe buan hor yez da get e-touez ar vrezonegerien divroet-se. Hag e-lec'h eun dachenn gounezet, eur c'holl e teufe buan da veza.

Fanch DENOUAL.

An anoiou-tud e-keñver ar yezadur hag ar reizskrivadur

N'emañ ket em soñj studia amañ da heul an anoiou-tud e-keñver o ster pe skiant an deveradurez ; kement-se a zo bet graet c'hoaz gant meur a skrivagner, lod anezo diampart-kaer, lod all poellekmeurbet. E-touez ar re ziweza-mañ, e tlean menegi an Ao. F. Gourvil, en deus savet meur a studiadenn diwar-benn ar gudenn-se. Ne gredan ket mont war eun dachenn ken arvarus all evidoun.

Ar pennad-mañ, evit gwir, n'eo ket eur studiadenn kaset da benn ; eun nebeut eveziadennou graet ganin eo kentoc'h, hag a embannan amañ evit rei tro d'ar re a anavezfe ar gudenn da verka o eveziadennou ivez ha d'o c'has d'in en doare ma teuimp abenn da anaout gwelloc'h a se hor yez.

Meur a bennad a vefe da sevel diwar-benn kement doare a vez implijet en hor bro evit envel an dud ; bez' ez eus evel just, an ano-badez hag an anotiegez ; met re all a zo c'hoaz.

Nag a dud e Breiz-Izel ha na vezint morse anavezet dindan o gwir ano. Evit ar wech eo bet troet ar Vretoned da sevel anoiou pe lesanoiou d'an dud. Anavezout a ran em parrez (pe am eus klevet komz diwar-o-fenn) : « Korn-butun-beuz », « Mari-Anna ar Soubenn-vat », « Dellig ar Fri-butun », « Chann Korf-du », « Yann ar Yod », « Mari-Jann Kof-seiz »

(An hini genta he deus douget eun davañjer seiz er barrez), « Yann Bleo-ruz », « Maze Raouliet », « Ar C'haz-Koad », « Loeiz ar Gaouier », « Lorañs Hir », « Yann al Ludu », « Krez Kamm », « Mari Maoutig », « Penn-Maout », h.a. hep konta an anoiou latin evel « Mater dolorosa » ha « Quare fremuerunt gentes ». E pep parrez emañ an traou evel-se.

Ouspenn-se e vezer techet da envel an dud gant o ano-badez hag ano al lec'h m'emaint o chom ennañ ; al lec'h-se a c'hell beza eur barrez pe eur gêr war ar maez ; da skouer : Mari Laz, Chann Kore, Soaz Lennon, Yann Gerviniou, Ton Kerverrien, Yeun Penn-ar-roz, Marc'harid Kerzeilhou, Loeiz Kerdaniou. Meur a wech e teu al lesanoiou da veza dre hir amzer gwir anoiou-tiegez.

Lod eus an dud a vez anavezet dre o gwiskamant ; da skouer : « Kavout a reot kaol da brena e ti ar Glazig ».

Tud 'zo a vez roet d'ezo da lesano ano-badez o zad pe o mamm. Da skouer, bugale eur vaouez anvet Katell a vo graet a-wechou Soaz Katell, Laouig Katell diouto ; hag a-wechou he gwaz zoken, na pebez laouenidigez evit merc'hed 'zo, a vo graet Fañch Katell dioutañ, daoust d'ezañ da veza Fañch Morvan war levriou an Ti-Kêr. Eun den *Telo* e ano-badez a zeuio e verc'h da veza graet *Mari Telo* diouti hag ar mabkaer e-unan a zeuio da veza *Lan Telo*.

En enep d'ar pez a ra ar C'hallaoued, ne vez ket roet d'eur vaouez ano-tiegez he gwaz. *Mariannig Gall*, daoust d'ezi da veza dimezet da *Yeun Salaun*, a chomo *Mariannig Gall* ha n'eo ket *Mariannig Salaun* ; p'o devo c'hoant an dud a gomzo diwar he fenn da verka spis al liamm a zo etrezi hag he gwaz, e lavarint : « gwreg ar Salaun » pe « gwreg Yeun Salaun ».

Ne ouzon ket hag-heñ am eus meneget kement doare a zo da envel an dud ; ne vern ket kalz, rak ma sellomp ouz an anoiou-badez hag an anoiou-tiegez hepken, hon eus meur a gudenn da zirouestla :

1° A-wechou e vez lakaet ar ger-mell gant an anoiou-tud ; gwechou all ne vez ket. Pe da vare e vez lakaet ha pe da vare ne vez ket ?

2° Daoust hag ez eus kemmaduriou disheñvel ? Pe da vare ?

3° Ouspenn e rankomp merzout ez eus e brezoneg eur stumm-lies hag eur stumm-gwregel evit an anoiou-tiegez, en enep d'ar galleg (1). Ha neuze :

a) penaos e vez graet ar stumm-gwregel hag al liester-se ?

b) pe da vare e vezont implijet ?

I. KUDENN AR GER-MELL

D'am meno, n'eo ket heñvel an traou pa vez an ano-badez a-raok an ano-tiegez ha pa ne vez ket.

A) Pa vez an ano-badez dirak eun ano-tiegez.

1° e vez lakaet ar ger-mell etrezo mar deo an anotiegez :

a) ano eur vicher :

skoueriou : Yann ar C'halvez, Yeun ar Go, Fañch ar C'here.

(1) Hatzfeld et Darmesteter, *Dictionnaire de la Langue française*, 8vet moul., Paris, 1926, p. 243, § 653 ; *Pluriel des noms Propres* ; E galleg koz e oa eur stumm-lies evit an anoiou-tud.

b) eun ano-gwan-doarea :

skoueriou : Loeiz ar Bras, Fañch ar Bihan, Job an Dall, Lan ar C'hamm, Lorañs ar C'heineg.

2° ne vez lakaet ger-mell ebet etrezo, pa vez an ano-tiegez.

a) ano eul lec'h :

skoueriou : Mari Laz, Fañch Kerlogod, Lan Keruzore.

b) eun ano-gwan-verb :

skoueriou : Lorañs Maged, Loeiz Pasked, Tereza Dinasked.

B) Pa ne vez ano-badez ebet a-raok an ano-tiegez, e vez implijet ar ger-mell *atao*.

skoueriou : « Bet eo bet ar Bras du-mañ ; gwelet am eus ar C'heruzore dec'h ; e ti ar Maged emaoun o chom ; merc'h ar Go a vez graet Channig diouti.

II. KUDENN AR C'HEMMADURIOU

A) Pa vez eun ano-tiegez o tont dioustu war-lerc'h an ano-badez.

1° n'eus kemmadur ebet mar deo an ano-badez eun ano *gwregel* :

Skoueriou : Mari Dorval, Chann Keruzore, Naig Gadal, Loeiza Morvan, Tereza Pasked, Marianna Tangi, Anna Parkig.

2° Er c'hontrol ez eus eur c'hemmadur war-lerc'h anoiou gourel a zo :

Setu d'hor menoz roll al lizerennou kemmus :

a) K/G. Yann Gerneiz, Yann Gerdraon,

b) GW/W. Yann Wegan (distaget Yann Veg'n) ha koulskoude Yann Gwazdoue.

Diaes a-walc'h eo gouzout pe anoiou-badez a zegas kemmaduriou war o lerc'h. Koulskoude e c'heller lakaat en o zouez :

Yeun, Yann (2).

B) Pa vez ar ger-mell etre an ano-badez hag an ano-tiegez,

e vez graet ar c'hemmadur evel ma vez graet d'eun ano gourel war-lerc'h ar ger-mell, zoken ma vez gwregel an ano-badez.

Skoueriou : Mari ar C'haro, Loeiza ar C'halvez.

K) Pa vez an ano-tiegez gant ar ger-mell hepken, hep an ano-badez, e vez graet ar c'hemmaduriou, hervez ar reiz hag an niver, evel ma reer d'an anoiou-kadarn all.

Skoueriou :

Ar C'hariou ; Eur Gariaouez ; Ar Gariaoued.
Ar Prijant ; eur Brijantez ; ar Brijanted.
An Taleg ; an Dalegez ; an Daleien.
Ar Gall ; ar C'hallez ; ar C'halled.
Ar Bihan ; ar Vihanez ; ar Vihaned.
An Danteg ; eun Dantegez ; an Danteien.
Ar Merrien ; ar Verrienez ; ar Verriened.

(2) J. Loth, en e g-*Chrestomathie Bretonne, addenda et corrigenda*, p. 524 a ra meneg eus ar c'hemmadur : *Yann Vras* ; aze koulskoude Bras n'eo ket eun ano-tiegez met eun ano-gwan ; eur gudenn all eo kement-se ; ret eo diforc'h *Yann ar Bras* diouz *Yann vras*. Diwar-benn kemmadur an ano-gwan war-lerc'h al lesanoiou gourel, sellout ouz yezadur R. Hemon.

III. LIESTER HA STUMM GWREGEL AN ANOIOU-TIEGEZ

Ne vez ket studiet ar gudenn-mañ er yezadurioù, ha, war a gredan, ne gaver roudenn ebet anezi nemet e yezadur an AoAo. Gwilhevig hag ar Go evit rannyez Wened (3). Ha c'hoaz, ne gomz ket diwarbenn ar stumm-lies ; studia a ra ar stumm-gwregel hepken.

Pa fell da unan bennak lavarout eus peseurt tiegez eo eur gwaz, eur vaouez pe eur rummad-tud, ez implij :

1° ar stumm gourel (an hini a vez implijet gant an ano-badez) evit eur gwaz.

Skoueriou : Hennez a zo eur Madeg eus Kergoad ; c'hoaz e dad a oa aet di da vab-kaer pa oa dimezet da verc'h ar Moreo.

2° *ar stumm gwregel evit eur vaouez.*

Savet e vez ar stumm-se en eur staga an dibenn-ger *-ez* ouz ar stumm gourel ;

skoueriou : *Lapous, Lapousez ; Marzin, Marzinez ; Trevili, Treviliez.*

Eveziadenn Genta. E Bro-Wened e stager an dibenn-ger *-enn* evit sevel ar stumm gwregel, evel ma lenner e yezadur an AoAo. Gwilhevig hag ar Go : Ar Bihan, Ar Vihanenn.

Eil eveziadenn. E geriou ' zo e ranker kemma tra pe dra er silabenn diweza a-raok an dibenn-ger ; studiet e vo kement-se a-gevret gant ar c'hemmou a

(3) A. Guillevic ha P. Le Goff,: *Grammaire bretonne du dialecte de Vannes*, 3ᵉ moul., Gwened, 1931, p. 16 ; A. Guillevic ha P. Le Goff, *Exercice sur la Grammaire bretonne du dialecte de Vannes*, 2ᵉ moul., Gwened, 1923, p. 25.

gaver a-raok dibenn-ger al liester ; an hevelep kemmou eo hag a c'hoarvez en hevelep geriou.

Skouer : Boniou, Boniaouez, Boniaoued.

Implij ar stumm gwregel : skoueriou : *Konanez oa va mamm, Mari Konan a veze graet diouti. Ar Rannou a zo eun den sioul, ar Rannaouez n'eo ket avat. Hounnez a zo eun Henañvez eus Penn-ar-Roz.*

3° ar stumm-lies a vez implijet pa vez c'hoant gant eun den da envel an holl dud eus an hevelep tiegez hag a zoug an hevelep ano.

Skoueriou : *Ar Salauned-se a zo tud speredek ; Madeien eo a zo o chom e Kerviniou.*

Penaos e vez savet ar stumm-lies ?

a) Peurliesa e vez savet ar stumm-lies en eur staga an dibenn-ger *-ed* ouz ar stumm gourel.

Skoueriou : *Skordia, Skordiaed ; Alan, Alaned.*

b) Liester ar geriou oc'h echui en *-eg*, avat, a vez graet en eur gemma *-eg*, en *-eien.*

Skoueriou : *Keineg, Keineien ; Kaloneg, Kaloneien ; Danteg, Danteien* (4).

Ar reolenn-mañ n'eo ket spis, koulskoude, hag a-wechou e saver liester ar geriou-se en eur staga an dibenn-ger *-ed* evel ma vez graet d'an anoiou all.

Skoueriou : *Kloareg, Kloareged.*

Ouspenn-se, an doare da sevel liester ar geriou en *-eg* a gemm hervez ar parreziou :

Da skouer : liester *Favenneg* a zo *Favenneien* e Pleiben ha *Favenneged* e Ploudiern.

(4) E parreziou 'zo e tistager *-ejen* elec'h *-eien.* Da skouer, Danteg, Dantegez. Dantejen (Brasparz).

EVEZIADENN.

E geriou ' zo e kemmer tra pe dra er silabenn diweza a-raok an dibenn-ger *-ez* (stumm-gwregel) hag *-ed* (liester). Setu amañ roll ar c'hemmadennou hon eus kavet :

a) Ar silabenn diweza *-ou* a zeu da veza *-aou-* a-raok an dibenn-ger *-ez* hag a-raok *-ed* (5).

Skoueriou : Kadîou, Kadiaoued ; Karîou, Kariaoued ; Duîgou, Duigaoued ; Helîou, Heliaoued ; Hellou, Hellaoued.

Ar geriou merket amañ izeloc'h a vez graet o liester evel-se :

Aotrou, Bonîou, Kadîou, Karîou, Kerrîou, Kilherou, Kinîou, Kolleou, Kouchevellou, Duîgou (3 silabenn), Flejou, Gallou, Gwakolou, Gwilhermou, Gwilhou, Helîou, Hellou, Herrou, Hervîou, Jegou, Lochou, Mellou, Morvanou, Piriou, Pontou, Rannou, Rîou, Roc'hou, Salîou, Sinou, Stervinou.

b) Er geriou oc'h echui gant *-o* e vez lakaet peurvuia *-ao-* a-raok *-ez* pe *-ed.*

Skoueriou : Bruno, Brunaoed ; Morio, Moriaoed ; Olivo, Olivaoed.

Lod eus ar geriou-se, koulskoude, a chom digemm : Mao, Maoez, Maoed ; Taro, Taroez, Taroed ; Karo, Karoez, Karoed.

k) Ar geriou oc'h echui gant *-eo* a chom lod anezo digemm :

Da skouer : Keo, Keoez, Keoed ; Moreo, Moreoez, Moreoed.

(5) Evel-se e c'hoarvez ivez evit an anoiou all oc'h echui gant -ou pa vezont hiraet : deliou, déliaoua, deliaouet-stank.

E lod anezo e vez kemmet *-eo* en *-ev-* ; da skouer : Bideo, Bidevez, Bideved ; Dreo, Drevez, Dreved.

IV. REIZSKRIVADUR AN ANOIOU-TIEGEZ

Ha bremañ evit echui, hon eus eun nebeut geriou da lavarout diwar-benn doare-skriva an anoiou-tiegez.

Eun dra a bouez eo evit se stumm gwregel ha stumm lies an anoiou-se.

E Kerne, da skouer, ma vez ken kreñv all enni ar pouez-mouez war an eil silabenn diweza, ez eo distreset ar geriou a-wechou. Met daoust d'ar silabenn diweza da veza damvouget, e chom eno koulskoude, hag e teu adarre war wel pa gouez ar pouez-mouez warni, da lavarout eo pa vez hiraet ar ger gant eun dibenn-ger unsilabennek.

Skoueriou :

Gadal,	distaget Gad*e*l	met Gad*a*led.
Bizien,	distaget Bizi*e*n	met Bizi*a*ned.
Derrien,	distaget Derri*e*n	ha Derri*e*ned.
Pouliquen,	distaget Poul*i*k*e*n	met Poulik*a*ned
Halléguen,	distaget Haleg*e*n	met Haleg*a*ned.
Guéguen,	distaget Gweg*e*n	met Gweg*a*ned.

Setu perak hon eus dibabet ar stummou : Gadal, Bizian, Derrien, Poulikan, Halegan, Gwegan.

Evit gouzout penaos skriva silabenn diweza an anoiou tiegez hon eus taolet evez ouz ar stumm lies ha gwregel.

1° Aes eo evel-se diforc'h ar geriou oc'h echui gant *-an* diouz ar re oc'h echui gant *-ant* (Hini ebet ne echu gant *-and,* daoust d'an doare-skriva gallek).

Skoueriou :

Alan, Alanez ; Morvan, Morvaned ; Kozian, Koziañed ; Bihan, Bihanez.

Briant, Brianted ; Kefeleant, Kefeleantez ; Hourmant, Hourmanted ; Roeniant, Roeniantez ; Prijant, Prijanted ; Rollant, Rollantez.

2° Aes eo diforc'h ar geriou oc'h echui gant *-od* diouz ar re oc'h echui gant *-ot*.

Skoueriou :

Baod, Baoded ; Kerlogod, Kerlogoded ; Merod, Merodez ; Rod, Roded ; Perrot, Perroted ; Roudot, Roudotez ; Tepot, Tepoted.

3° Hervez ar stumm lies pe ar stumm gwregel e weler n'eus ano tiegez ebet e brezoneg oc'h echui gant *-at, -et, -art* ; echui a reont gant *-ad, -ed, ard*.

Skoueriou :

a) *-ad :* Kavellad, Kavelladed ; Kergoad, Kergoadez ; Prad, Praded ; Evenad, Evenadez.

b) *-ed :* Alaoured, Alaouredez ; Aloued, Aloueded ; Aofred, Aofredez ; Aotred, Aotreded ; Kaneved, Kaneveded ; Kened, Kenedez ; Koied, Koiedez ; Dinasked, Dinaskeded ; Loued, Louedez ; Maged, Mageded ; Nezed, Nezedez ; Olived, Oliveded ; Pasked, Paskedez ; Poied, Poieded ; Skaoted, Skaotedez (Ha dre vras an holl anoiou oc'h echui gant an ano-gwanverb *-et* hag a zeu da veza *-ed* en anoiou-tiegez).

k) *-ard :* En hevelep doare ar geriou oc'h echui gant *-ard* a vez graet o liester en *-arded* hag o stumm-gwregel e *-ardez :*

Blanchard, Blanchardez ; Bouzard, Bouzarded ;

Goulard, Goulardez ; Suignard, Suignarded ; Plasard, Plasardez, hag all.

4° Ar geriou oc'h echui gant *-ff* e galleg a vez skrivet *-ñv* e brezoneg hervez o liester : Deoñv, Deoñved ; Henañv, Henañvez ; Gwellañv, Gwellañved.

Dre vras, evit gouzout hag-heñ ez echu eun ano gant *-k, -p, -t,* pe gant *-g, -b, -d,* n'eus nemet lakaat anezañ en e stumm lies hag en e stumm gwregel, hag e vo gwelet dioustu.

Kalz traou am bije gallet skriva c'hoaz diwar-benn an anoiou-tud ; gwelloc'h eo d'in kloza amañ an nebeut notennou-mañ en eur c'houlenn ouz ar re o defe traou da bismiga enno d'hen ober hep damanti. Plijadur am bo ma teuan a-benn da lakaat ar Vretoned da studia eul lodenn eus o yez, a oa chomet peuzdianav d'ar skrivagnerien betek-hen.

R. DELAPORTE.

Roll anoiou-tud gant o liester hag o stumm gwregel

Stumm gourel ha boutin	Stumm gwregel	Liester	Galleg
Alan	Alanez	Alaned	Alain
an Alaoured	Alaouredez	Alaoureded	Lalaouret
Allod	Allodez	Alloded	Allot
an Aloued	Alouedez	Aloueded	Lallouet
an Andre	Andreez	Andreed	Landré
an Aneval	Anevalez	Anevaled	Lannéval
an Anuhel	Anuhelez	Anuheled	Lannuzel
Aofred	Aofredez	Aofreded	Auffret
Aotred	Aotredez	Aotreded	Autret
an Aotrou	Aotraouez	Aotraoued	Autrou, Lautrou
an Aour	Aourez	Aoured	Naour, Le Naour
an Arvor	Arvorez	Arvored	Larvor
an Avanant (1)	Avanantez	Avananted	Lavanant
Bailh	Bailhez	Bailhed	Le Bail
Balavenn	Balavennez	Balavenned	Balaven
Balbouz	Balbouzez	Balbouzed	Balbous
Baleer	Baleerez	Baleered	Baler
Balc'h	Balc'hez	Balc'hed	Balc'h
Balp	Balpez	Balped	Le Balp
Baod	Baodez	Baoded	Le Baut
Baraer (?)	Baraerez	Baraered	Barazer
Bargil (?)	Bargilez	Bargiled	Barguil
Baron	Baronez	Baroned	Baron
Barre	Barreez	Barreed	Barré
Barz	Barzez	Barzed	Bars, Le Bars

(1) E meur a lec'h e vez lavaret : An Avaneg, An Avaneien.

ar Beg	Begez	Beged	Le Bec
ar Beleg	Belegez	Beleged Beleien	Bellec
Benjamin	Benjaminez	Benjamined	Benjamin
Beon	Beonez	Beoned	Beon
Bernard	Bernardez	Bernarded	Bernard
ar Berr	Berrez	Berred	Le Berre
Berteleme	Bertelemeez	Bertelemeed	Berthélémé
Bikrel	Bikrelez	Bikreled	Bicrel
Bideo	Bidevez	Bideved	Bideau
Bihan	Bihanez	Bihaned	Bihan, Le Bihan
Bihanig	Bihanigez	Bihaniged	Bihanic
Birrien	Birrienez	Birriened	Birrien
Bizian	Bizianez	Bizianed	Bizien
Bizouarn	Bizouarnez	Bizouarned	Bizouarn
Blanchard	Blanchardez	Blancharded	Blanchard
Bleuzenn	Bleuzennez	Bleuzenned	Bleuzen
Bloaz	Bloazez	Bloazed	Bloas
Boc'hru	Boc'hruez	Boc'hrued	Bauru
ar Bon	Boniez	Bonied	Le Bon (?)
Boniou	Boniaouez	Boniaoued	Boniou
Born	Bornez	Borned	Le Borgne
Bosenneg	Bosennegez	Bosenneien	Bossennec
Botorel	Botorelez	Botoreled	Bothorel
Boudehen	Boudehenez	Boudehened	Boudehen
Boudin	Boudinez	Boudined	Boudin
Bougenneg	Bougennegez	Bougenneien	Bouguennec
Boulc'h	Boulc'hez	Boulc'hed	Le Boulc'h
Boulig	Bouligez	Bouliged	Boullic
Boulonjer	Boulonjerez	Boulonjered	Boulanger
Boulzenneg	Boulzennegez	Boulzenneien	Boulzennec
Bourbigod	Bourbigodez	Bourbigoded	Bourbigot
Bourdoulouz	Bourdoulouzez	Bourdoulouzed	Bourdoulous
Bourc'hiz	Bourc'hizez	Bourc'hized	Bourhis
Bouzard	Bouzardez	Bouzarded	Bouzard
Braban (?)			Braban
ar Braz	Brazez	Brazed	Le Bras
Brenaod	Brenaodez	Brenaoded	Brenaut
Breniel	Brenielez	Brenieled	Bréniel
Brenner	Brennerez	Brennered	Brenner
Briant	Briantez	Brianted	Briand

ar Briz	Brizez	Brized	Le Bris
Bronneg	Bronnegez	Bronneien	Bronnec
Broustal	Broustalez	Broustaled	Broustal
Bruno	Brunaoez	Brunaoed	Bruno
Kadeg	Kadegez	Kadeien	Cadec
Kadê	Kadeez	Kadeed	Cadet
Kadiou	Kadiaouez	Kadiaoued	Cadiou
Kalloc'h	Kalloc'hez	Kalloc'hed	Calloc'h
Kaloneg	Kalonegez	Kaloneien	Calonnec
Kalvez	Kalvezez	Kalvezed	Calvez
Kamm	Kammez	Kammed	Cam, Le Cam
Kaneved	Kanevedez	Kaneveded	Canévet
Kaogant	Kaogantez	Kaoganted	Caugant
Kapiten	Kapitenez	Kapitened	Capitaine
Kardinal	Kardinalez	Kardinaled	Cardinal
Kariou	Kariaouez	Kariaoued	Cariou
Karneg	Karnegez	Karneien	Carnec
Karo	Karoez	Karoed	Caro
Kastell	Kastellez	Kastelled	Castel
Kavellad	Kavelladez	Kavelladed	Cavellat
Kefeleant	Kefeleantez	Kefeleanted	Quéfféléan
Kefeleg	Kefelegez	Kefeleged	Quéfféllec
Keineg	Keinegez	Keineien	Quéinnec
Kelenn	Kelennez	Kelenned	Quélen
Kelfenneg	Kelfennegez	Kelfenneien	Quelfennec
Kemener	Kemenerez	Kemenered	Quéméneur
Kemere	Kemereez	Kemereed	Quéméré
Kened	Kenedez	Keneded	Quénet
Keo	Keoez	Keoed	Quéau
Kerangall	Kerangallez	Kerangalled	Kerangall
Kerangevenn			Kerangueven (?)
Keraval	Keravalez	Keravaled	Keraval
Kerbrad	Kerbradez	Kerbraded	Kerbrat
Kerdevez	Kerdevezez	Kerdevezed	Kerdevez
Kerdraon	Kerdraonez	Kerdraoned	Kerdraon
Kere	Kereez	Kereed	Quéré
Kerferz	Kerferzez	Kerferzed	Kerfers
Kergoad	Kergoadez	Kergoaded	Kergoat
Kergourlae	Kergourlaeez	Kergourlaeed	Kergourlay

Kerc'hoaz	Kerc'hoazez	Kerc'hoazed	Kerhoas
Kerlogod	Kerlogodez	Kerlogoded	Kerlogot
Kerriou	Kerriaouez	Kerriaoued	Kerriou
Kerspern	Kerspernez	Kersperned	Kerspern
Keruzore	Keruzoreez	Keruzoreed	Krruzoré
Kervran	Kervranez	Kervraned	Kervran
Kevareg	Kevaregez	Kevareien	Quévarec
Kilheg	Kilhegez	Kilheien	Quillec
Kilherou	Kilheraouez	Kilheraoued	Quillérou
Kilhevere	Kilhevereez	Kilhevereed	Quillivéré
Kiniou	Kiniaouez	Kiniaoued	Quiniou
Kintin	Kintinez	Kintined	Quintin
Klakin	Klakinez	Klakined	Clacquin
Klaod	Klaodez	Klaoded	Claude
Klec'h	Klec'hez	Klec'hed	Le Clec'h
Kloareg	Kloaregez	Kloareged	Cloarec
Klostr	Klostrez	Klostred	Cloitre
Koant	Koantez	Koanted	Coent
Kokilh	Klokilhez	Kokilhed	Coquil
Koent	Koentez	Koented	Coent
Kognard	Kognardez	Kognarded	Cognard
Kochard	Kochardez	Kocharded	Cochard
Kochenneg	Kochennegez	Kochenneien	Cochennec
Koied	Koiedez	Koieded	Coiet
Kolleog	Kolleogez	Kolleoged	Colléoc
Kolleou	Kolleaouez	Kolleaoued	Colléou
Kollober	Kolloberez	Kollobered	Collobert
Komm	Kommez	Kommed	Com
Konan	Konanez	Konaned	Conan
Korbe	Korbeez	Korbeed	Corbé
Korbell	Korbellez	Korbelled	Corbel
Koroller	Korollerez	Korollered	Coroller
Korr	Korrez	Korred	Le Corre
Korvelleg	Korvellegez	Korvelleien	Corvellec
Koten	Kotenez	Kotened	Coten
Koton (ar c'h-)	Kotonez	Kotoned	Coton
Kouchevellou	Kouchevellaouez	Kouchevellaoued	Couchevellou
Kourtae	Kourtaeez	Kourtaeed	Courtay
Kozian	Kozianez	Kozianed	Cozien
Kozig	Kozigez	Koziged	Cozic

Krann (ar c'h-)	Krannez	Kranned	Crann
Krenn	Krennez	Krenned	Cren
Kudenneg	Kudennegez	Kudenneien	Cudennec
Kudoneg			Cudonnec
Kumunal	Kumunalez	Kumunaled	Cumunal
Kutuilh	Kutuilhez	Kutuilhed	Cutuil
Daeron	Daeronez	Daeroned	Daeron
Dall	Dallez	Dalled	Le Dall
Danteg	Dantegez	Danteien	Dantec
Dantig	Dantigez	Dantiged	Dantic
David	Davidez	Davided	David
Delen	Delenez	Delened	Délen
Delleg	Dellegez	Delleged	
Demeure	Demeureez	Demeureed	Demeuré
Deniel	Denielez	Denieled	Déniel
Derrien	Derrienez	Derriened	Derrien
an Deoñv	Deoñvez	Deoñved	Le Deuff
Dinasked	Dinaskedez	Dinaskeded	Dinasquet
Diraezon	Diraezonez	Diraezoned	Diraison
Dorval	Dorvalez	Dorvaled	Dorval
Doueren			Douérin
Dousen	Dousenez	Dousened	Doucen
Dreo	Drevez	Dreved	Dréau
Du	Duez	Dued	Le Dû
Duigou	Duigaouez	Duigaoued	Duigou
Emeri	Emeriez	Emeried	Emery
Emiri	Emiriez	Emiried	Emiry
an Eostig	Eostigez	Eostiged	Léostic
Etez	Etezez	Etezed	Etès
Evenad	Evenadez	Evenaded	Yvenat, Evenat
Even	Evenez	Evened	Even
Falc'hier	Falc'hierez	Falc'hiered	Falchier
Falc'her	Falc'herez	Falc'hered	Falher
Famer	Famerez	Famered	Famer
Favenneg	Favennegez	Favenneien	Favennec
Feoñ	Feoñez	Feoñed	Féon
Fer	Ferez	Fered	Fer

Ferelleg	Ferellegez	Ferelleged, Ferelleien	Férellec
Fichant	Fichantez	Fichanted	Fichant
Filip	Filipez	Filiped	Philippe
Fitamant	Fitamantez	Fitamanted	Fitamant
Flatrez	Flatrezez	Flatrezed	Flatrès
Flejou	Flejaouez	Flejaoued	Fléjou
Floc'h	Floc'hez	Floc'hed	Floc'h
Floc'hig	Floc'higez	Floc'higed	Floc'hic
Floc'hlae	Floc'hlaeez	Floc'hlaeed	Floc'hlay
Foll	Follez	Folled	Le Foll
Fransez	Fransezez	Fransezed	Francès
Fur	Furez	Fured	Le Fur
Gadal	Gadalez	Gadaled	Gadal
Gag	Gagez	Gaged	Le Gac
Gall	Gallez	Galled	Le Gall
Gallou	Gallaouez	Gallaoued	Gallou
Gaonac'h	Gaonac'hez	Gaonac'hed	Gaonac'h
Gareg	Garegez	Gareien	Garrec
Gelleg	Gellegez	Gelleien	Guellec
Gevell	Gevellez	Gevelled	Le Guével
Gidal	Gidalez	Gidaled	Guidal
Glevareg	Glevaregez	Glevareien	Glévarec
ar Go	Goez	Goed	Le Goff
Goakolou	Goakolaouez	Goakolaoued	Goacolou
Goaer	Goaerez	Goaered	Goaër
Goaveg	Goavegez	Goaveged	Goavec
			Gautier
Gouez	Gouezez	Gouezed	Gouez
Goulard	Goulardez	Goularded	Goulard
Gourlaouen	Gourlaouenez	Gourlaouened	Gourlaouen
Gourlae	Gourlaeez	Gourlaeed	Gourlay
Gourmelon	Gourmelonez	Gourmeloned	Gourmelon
Gourvest	Gourvestez	Gourvested	Gourvest
Grall	Grallez	Gralled	Grall
Granneg	Grannegez	Granneien	Grannec
ar Grant	Grantez	Granted	Le Grand
Grilh	Grilhez	Grilhed	Grill
Gwazdoue	Gwazdoueez	Gwazdoueed	Goasdoué

Gwegen	Gweganez	Gweganed	Guéguen
Gwellañv	Gwellañvez	Gwellañved	Guellaff
Gwenan	Gwenanez	Gwenaned	Guénan
Gwenn	Gwennez	Gwenned	Guen, Le Guen
Gwenole	Gwenoleez	Gwenoleed	Guénolé
Gweñver			
Gwern	Gwernez	Gwerned	Le Guern
Gwezenneg	Gwezennegez	Gwezenneien	Guézennec
Gwifez	Gwifezez	Gwifezed	Guiffès
Gwichouz	Gwichouzez	Gwichouzed	Guichoux
Gwilherm	Gwilhermez	Gwilhermed	Guillerm
Gwilhermou	Gwilhermaouez	Gwilhermaoued	Guillermou
Gwilhou	Gwilhaouez	Gwilhaoued	Guillou
Gwilcher	Gwilcherez	Gwilchered	Guilcher
Gwioñvarc'h	Gwioñvarc'hez	Gwioñvarc'hed	Guyomarc'h
Halegen	Haleganez	Haleganed	Halléguen
Hamon	Hamonez	Hamoned	Hamon
Haridon	Haridonez	Haridoned	Lharidon
Helgoualc'h	Helgoualc'hez	Helgoualc'hed	L'helgoualc'h
Heliou	Heliaouez	Heliaoued	Hèliou
Hellou	Hellaouez	Hellaoued	Hellou
Hemeri	Hemeriez	Hemeried	Hemery
Hemon	Hemonez	Hemoned	Hémon
Henañv	Henañvez	Henañved	Henaff
Herri	Herriez	Herried	Henri
Hernod	Hernodez	Hernoded	Hernot
Herri	Herriez	Herried	Herry
Herrou	Herraouez	Herraoued	Herrou, L'Herrou
Herve	Herveez	Herveed	Hervé
Herviou	Herviaouez	Herviaoued	Herviou
Hir	Hirez	Hired	Le Hir
Hourmant	Hourmantez	Hourmanted	Hourmant
Hourz	Hourzez	Hourzed	L'Hours
Huiban	Huibanez	Huibaned	Huiban
Chaovel	Chaovelez	Chaoveled	Chauvel
Chaperon	Chaperonez	Chaperoned	Chaperon
Chaosi	Chaosiez	Chaosied	Chaussy
Chevañs	Chevañsez	Chevañsed	Chevance
Choufeur			Chouffeur

C'houiban (?)	C'houibanez	C'houibaned	Huiban
Inizan	Inizanez	Inizaned	Inizan
Ivineg	Ivinegez	Ivineged, Ivineien.	Ivinec
Yaouank	Yaouankez	Yaouanked	Yaouanc, Le Jeune
Yestin, Yistin	Yistinez	Yistined	Gestin
Yezekel (Yekel)	Yezekelez	Yezekeled	Jézéquel
Jak	Jakez	Jaked	Jacq
Jafre	Jafreez	Jafreed	Jaffré, Geffroy
Jain (Jahin ?)	Jainez	Jained	Jain
Jambrin	Jambrinez	Jambrined	Jambrin
Jamed	Jamedez	Jameded	Jamet
Jandron	Jandronez	Jandroned	Gendron
Jaouen	Jaouenez	Jaouened	Jaouen
Jegou	Jegaouez	Jegaoued	Jégou
Jord	Jordez	Jorded	Jort
Jouan	Jouanez	Jouaned	Jouan
Jourdren	Jourdrenez	Jourdrened	Jourdrain
Labous	Labousez	Laboused	Labous
Lae	Laeez	Laeed	Le Lay
Laport	Laportez	Laported	Laporte
Lapous	Lapousez	Lapoused	Lapous
Lavajen	Lavajenez (?)	Lavajened (?)	Lavagen
Laz	Lazez	Lazed	Laz
Leap	Leapez	Leaped	Léap
Leon	Leonez	Leoned	Léon
Levenez	Levenezez	Levenezed	Lévénez
Lidourenn	Lidourennez	Lidourenned	Lidouren
Loheag	Loheagez	Loheaged	Lohéac
Lochou	Lochaouez	Lochaoued	Lochou
Lochouarn	Lochouarnez	Lochouarned	Lochouarn
Louarn	Louarnez	Louarned	Louarn
Loued	Louedez	Loueded	Louët
Lousouarn	Lousouarnez	Lousouarned	Loussouarn
Lukaz	Lukazez	Lukazed	Lucas
Madeg	Madegez	Madeien	Madec
Maged	Magedez	Mageded	Maguet

Mahe	Maheez	Maheed	Mahé
Maniz	Manizez	Manized	Manis
Mao	Maoez	Maoed	Mao
Maodir	Maodirez	Maodired	Maudire
Martin	Martinez	Martined	Martin
Marzin	Marzinez	Marzined	Marzin
Mañson	Mañsonez	Mañsoned	Masson
Maze	Mazeez	Mazeed	Mazé (Cf. Mahé)
Mellou	Mellaouez	Mellaoued	Mellou
Miñgamm	Miñgammez	Miñgammed	Mengam
Menteour	Menteourez	Menteoured	Menthéour
Merod	Merodez	Meroded	Mérot
Merrien	Merrienez	Merriened	Merrien
Meudeg	Meudegez	Meudeien	Meudec
Meur (Ar)	Meurez	Meured	Le Meur
Mevel	Mevelez	Meveled	Mével
Meveleg	Mevelegez	Meveleien	Mévellec
Mioseg	Miosegez	Mioseged, Mioseien	Miossec
Moal	Moalez	Moaled	Le Moal
Maokaer	Maokaerez	Maokaered	Mocaër
Moenan	Moenanez	Moenaned	Moënnan
Mogn (Moñgn ?)	Mognez	Mogned	Le Moigne
Moreo	Moreoez	Moreoed	Moreau
Morio	Moriaoez	Moriaoed	Morio
Morvan	Morvanez	Morvaned	Morvan
Morvanou	Morvanaouez	Morvanaoued	Morvannou
			Motreff
Mouleg	Moulegez	Mouleien	Moullec
			Le Naon
Nedeleg	Nedelegez	Nedeleien	Nédélec
			Le Nen
Nezed	Nezedez	Nezeded	Nézet
Ni (An)	Niez	Nied	Le Ny
Nivez	Nivezez	Nivezed	Nivès, Nivez
Normant	Normantez	Normanted	Normand
Olived	Olivedez	Oliveded	Ollivet
Olier (an)	Olierez	Olfered	Lollier
Olivo	Olivaoez	Olivaoed	Olivo

Ostiz (an)	Ostizez	Ostized	Lhostis
Ozac'h (an)	Ozac'hez	Ozac'hed	Lozach
Pach (ar)	Pachez	Pached	Le Page
Pann	Pannez	Panned	Pann
Paogamm	Paogammez	Paogammed	Paugam
Park	Parkez	Parked	Parc
Parkig	Parkigez	Parkiged	Parquic
Parchemin	Parcheminez	Parchemined	Parchemin
Pasked	Paskedez	Paskeded	Pasquet
Pellote	Pelloteez	Pelloteed	Pelloté
Pennannec'h	Pennannec'hez	Pennannec'hed	Penanéac'h
Pennkrec'h	Pennkrec'hez	Penkrec'hed	Pencréac'h
Perenneg	Perennegez	Perenneien	Pérennec
Peron	Peronez	Peroned	Péron
Perrot	Perrotez	Perroted	Perrot
Pichon	Pichonez	Pichoned	Pichon
Piriou	Piriaouez	Piriaoued	Piriou
Plasard	Plasardez	Plasarded	Plassart
Ploe	Ploeez	Ploeedien	Ploé
Pluskelleg	Pluskellegez	Pluskelleien	Plusquellec
Pognoneg	Pognonegez	Pognoneien	Poignonec
Poc'her	Poc'herez	Poc'hered	Poher
Poied	Poiedez	Poieded	Poyet
Pol	Polez	Poled	Pol
Pontou	Pontaouez	Pontaoued	Ponthou
Postig	Postigez	Postiged	Postic
Poulikan	Poulikanez	Poulikaned	Pouliquen
Poulmarc'h	Poulmarc'hez	Poulmarc'hed	Poulmarc'h
Poupon	Pouponez	Pouponed	Poupon
Prad	Pradez	Praded	Prat
Prijant	Prijantez	Prijanted	Prigent
Puilhandr	Puilhandrez	Puilhandred	Puillandre
Rafalen	Rafalenez	Rafalened	Raphalen
Rannou	Rannaouez	Rannaoued	Rannou
Rest	Restez	Rested	Le Rest
Revelen	Revelenez	Revelened	Révélen
Richard	Richardez	Richarded	Richard
Riou	Riaouez	Riaoued	Riou

Riwal	Riwalez	Riwaled	Rivoal
Rod	Rodez	Roded	Rod (?)
Rodaleg	Rodalegez	Rodale (?)	Rodallec
Rogard	Rogardez	Rogarded	Rogard
Roeniant	Roeniantez	Roenianted	Roignant
Rochard	Rochardez	Rocharded	Rochard
Roc'hou	Roc'haouez	Roc'haoued	Rohou
Rollant	Rollantez (?)	Rollanted	Rolland
Rosparz	Rosparzez	Rosparzed	Rospars
Roudot	Roudotez	Roudoted	Roudaut
Roue	Roueez	Roueed	Roué, Le Roy
Rouz	Rouzez	Rouzed	Le Roux
Sajed (?)	Sajedez (?)	Sajeded	Saget
Salaun	Salaunez	Salauned	Salaun
Saliou	Saliaouez	Saliaoued	Saliou
Saoz	Saozez	Saozed	Le Saux
Skaoted (?)	Skaotedez	Skaoteded	Scotet
Skordia	Skordiaez	Skordiaed	Scordia
Skouarneg	Skouarnegez	Skouarneien	Scouarnec
Skoul	Skoulez	Skouled	Scoul
Sevaer	Sevaerez	Sevaered	Cévaër, Sevère
Sezneg	Seznegez	Sezneien (?)	Seznec
Simon	Simonez	Simoned	Simon
Sinou	Sinaouez	Sinaoued	Sinou
Sioc'han	Sioc'hanez	Sioc'haned	Siohan
Sitarell	Sitarellez	Sitarelled	Citharel
Siter			Cithérin
Sizun	Sizunez	Sizuned	Sizun
Stank	Stankez	Stanked	Stang
Stefan	Stefanez	Stefaned	Stéphan
Stervinou	Stervinaouez	Stervinaoued	Stervinou
Stumm	Stummez	Stummed	Stum, Le Stum
Suignard	Suignardez	Suignarded	Suignard
Sun	Sunez	Suned	
Taleg	Talegez	Taleien	Tallec
Tangi	Tangiez	Tangied	Tanguy
Tarideg	Taridegez	Tarideien	Taridec
Taro	Taroez	Taroed	Taro

			Tassin
Tavenneg	Tavennegez	Tavenneien	Tavennec
			Télant
Tepot	Tepotez	Tepoted	Thépault
Tersigell	Tersigellez	Tersigelled	Tersiguel
Titour	Titourez	Titoured	Le Titour
Tomaz	Tomazez	Tomazed	Thomas
Toullarc'hoad	Toullarc'hoadez	Toullarc'hoaded	Toulancoat
Toulleg	Toullegez	Toulleien	Toullec
Toutouz	Toutouzez	Toutouzed	Toutous
Touz	Touzez	Touzed	Toux, Le Toux
			Tréguier
Treusard	Treusardez	Treusarded	Treussart
Trevili	Treviliez	Trevilied	Trevily
Trividig	Trevidigez	Trevidiged	Trividic
Troadeg	Troadegez	Troadeien	Troadec
Tromeur	Tromeurez	Tromeured	Tromeur
Velli (ar)	Velliez	Vellied	Velly
Vetel	Vetelez	Veteled	Vétel
			Vitré

Notenn. — Re hir ha re ziaes e vije bet sevel eur roll klok eus an anoiou-tiegez ; studiet hon eus hepken anoiou ar vugale o deus tremenet arnodennou « Breuriez ar Brezoneg er skoliou ». An hevelep labour a vefe d'ober evit an anoiou-tiegez all.

Kant frazenn bemdeziek e Kerneveg Breiz-Veur

Talvoudus e vo ar frazennou da heul da studierien hor Skol Uhel Emil Ernod e Roazon, ar re anezo a zo krog gant studi ar c'herneveg. Dudius e vint d'al lennerien all moarvat.

Moulet int bet gant R. Morton Nance e dibenn e levrig « Cornish for All ». An doare-skriva eo an hini reizekaet implijet gantañ. — R.H.

DIVIZ EN EUN DAVARN

(*hervez A. Boorde, war-dro 1540*)

1. Dew 'roy deth da dheugh-why, Syra.
   Doue [ra] roio deiz mat d'eoc'h-c'houi, Aotrou.
2. Dew re-sowenno dheugh-why, maghteth.
   Doue ra roio berz-mat d'eoc'h-c'houi, matez.
3. Welcom ough-why, gwrek da.
   Deuet-mat oc'h-c'houi, maouez (gwreg) vat.
4. Dew re-dallo dheugh-why, Syra.
   Doue r'ho paeo (ra dalvezo d'eoc'h-c'houi), Aotrou.
5. Fatel yu genough-why ?
   Penaos emañ (eo) ganeoc'h-c'houi ?

6. Da, Dew re-dallo dheugh-why, mester da.
   Mat, Doue r'ho paeo, mestr mat.
7. Hostes, es bus dheugh-why ?
   Ostizez, boued a zo ganeoc'h (eus boued d'eoc'h-c'houi) ?
8. Es, Syra, grassaf dhe Dhew.
   [Bez' ez] eus, Aotrou, trugarez (trugarekaan) da Zoue.
9. Reugh bus dhemmo-vy, hostes dha.
   Roit boued d'in-me, ostizez vat.
10. Maghteth, es omma bara ha dewas ?
    Matez, [bez' ez] eus amañ bara ha died ?
11. Gwrek, dreugh quart gwyn dhemmo-vy.
    Maouez, degasit [eur] c'hard gwin d'in-me.
12. Benen, dreugh puscas dhemmo-vy.
    Maouez, degasit pesked d'in-me.
13. Maghteth, dreugh omma oyow hag amanyn dhemmo-vy.
    Matez, degasit amañ viou hag amann d'in-me.
14. Syra, bedheugh-why lowenak.
    Aotrou, bezit-c'houi laouen.
15. Hostes, pandr' a-wraf-vy pe ?
    Ostizez, petra a baein (a ran-me paea) ?
16. Syra, agas reken yu pemp denar.
    Aotrou, ho kont eo pemp diner.
17. Pes myldyr es alemma dhe Loundres ?
    Pet mildir [ez] eus ac'hann da Londrez ?
18. Syra, try-hans myldyr.
    Aotrou, tri c'hant mildir.

19. Bennath Dew genough-why, hostes dha.
Bennoz Doue d'eoc'h (ganeoc'h)-c'houi, ostizez vat.

20. Dew re-dharbarro nos da dheugh-why.
Doue ra zarbaro noz vat d'eoc'h-c'houi.

21. Dew re-dhanvonno dheugh-why fara yn-ta.
Doue ra gaso d'eoc'h-c'houi beaj vat (beaji, pe en em gavout ervat).

22. Dew genough-why.
Doue ganeoc'h-c'houi.

23. My a-s-desyr-why, commendyeugh vy dhe ol matas da.
Me ho ped (ho c'hoanta c'houi), grit va gourc'hemennou (gourc'hemennaouit me) d'[an] holl baotred vat.

24. Syra, my a-vyn gul agas commandment-why.
Aotrou, me a raio (a venn ober) ho kourc'hemenn-c'houi.

FRAZENNOU DISHENVEL O ORIN
(1600-1720)

(Ouspenn frazennou diouz oberou Carew, Symons, Tonkin, Gwavas, Ustick, h.a., eun nebeut eilskrivet gant H. Jenner diouz dournskridou Bilbao ha Borlase ; ar frazennou 29, 44, 91, 98, 99, 100 a zo nevez, en o fez pe darn anezo).

25. Ow Syra, ow Dama, ha my ow-honen.
Va Zad, va Mamm, ha me va-unan.

26. My, ha'w gwreg ha'w fleghes.
Me, ha va gwreg ha va bugale.

27. Benen vas ha dremas.
Maouez vat ha den mat.

28. Bugh, lejek ha lugh, tarow, ojyon ha denewes.
Buoc'h, ounner ha leue, taro, ejen ha kole.

29. Casek, margh hag ebol, mogh ha porghelly y'n crow.
[Eur] gazeg, [eur] marc'h hag [eun] ebeul, moc'h ha perc'hell er c'hraou.

30. Horth, davas hag on, gavar ha myn.
Tourz, dañvad hag oan, gavr ha menn.

31. Deves, en, gever ha menas.
Deñved, ein, givri ha menned.

32. Ys y'n dor, ys ow-sevel.
Ed en douar, ed o sevel.

33. Barlys, gwaneth ha kergh.
Heiz, gwiniz ha kerc'h.

34. Bara, bles ha brunyon.
Bara, bleud ha brignen.

35. Hagar-awel hag awel deg ; awel vas.
Amzer fall (hakr avel) hag amzer vrao ; amzer vat.

36. Yen-kewar, tarennow ha golowas (*pe* lughes), ergh.
Amzer yen, taranou ha luc'hed, erc'h.

37. Rew, gwyns ha cleghy, ha casergh.
Reo, gwent ha kler, ha kazarc'h.

38. Yma deudhek mys y'n vledhen.
Bez' ez eus (emañ) daouzek miz er bloavez (blizenn).

39. An vledhen yu deudhek seythen ha deugans.
Ar bloaz en deus (eo) daouzek sizun ha daou-ugent.

40. Hanter bledhen yu whegh seythen warn-ugans.
[Eun] hanter vloaz en deus (eo) c'houec'h sizun warn-ugent.

41. Quartan bledhen yu tredhek seythen.
[Eur] c'hard bloaz en deus (eo) trizek sizun.

42. Yma'n culyek ow-cana ; meten da dheugh-why !
Emañ ar c'hilhog o kana ; mintin mat d'eoc'h-c'houi !

43. A-yllough-why clappya (*pe* kewsel *pe* cows) Kernewek ? My a-yl. Ny-allaf.
Ha [bez' e] c'hellit-c'houi komz kerneveg ? Me a c'hell. N'hellan [ket].

44. Kynth yu cales y'n dalleth, my a-n-dysk y'n deweth.
Daoust m'eo kalet en derou, me hen desk[o] en diwez.

45. Fatel esough-why ow-cul ?
Penaos emaoc'h-c'houi o vont (oc'h ober) ?

46. Da, Dew re-dalo dheugh-why.
Mat, Doue r'ho paeo (ra dalvezo d'eoc'h-c'houi).

47. Yth-of-vy lowen a'gas gweles yn yeghes da.
[Bez'] ez oun-me laouen d'ho kwelout e yec'hed mat.

48. Yth-of-vy pur-lowen dh'agas gweles-why y'n meten-ma.
[Bez'] ez oun-me laouen-bras (peurlaouen) d'ho kwelout-c'houi er mintin-mañ.

49. Yth-of-vy lowen dhe glewes adhywortough-why.
[Bez'] ez oun-me laouen da gaout eul lizer diganeoc'h (da glevout diouzoc'h-c'houi).

50. Pana brys rag hern ? Prys da ha puscas luk (pe lour) !
Pe briz evit harinked ? [Eur] priz mat ha pesked e-leiz !

51. Dus omma dhe gavos an dega.
Deus amañ da gaout an deog.

52. Yth-esof-vy worth-agas-cara-why y'm colon.
Emaoun-me ouz ho karout-c'houi em c'halon.

53. Yth-of-vy agas gwas ysel.
Emaoun-me ho servijer (gwaz) izel.

54. My a-res mos dhe Loundres mes-a-dhorn (pe a-dhesempys).
Me a rank mont da Londrez dioustu (mes-a-dhorn : *maez a zourn*).

55. Yma dhemmo-vy treal yn Cort an Vyghternes.
Eur varnadenn am eus (emañ d'in-me eur v.) e Lez ar Rouanez.

56. My a-yl mos dre ol an wlas gans Tummas Pybor ha'y dhen.
Me a c'hell mont dre ar vro a-bez (holl ar vro) gant Tomaz Pybor hag e vevel (e zen).

57. Gwag of-vy : a-wraf-vy cavos hansel ?
Naon am eus (gwak oun-me) : ha kaout a rin (a rin-me kaout) [eun] dijuni ?

58. Gora an bara y'n forn.
Lakaat ar bara er forn.

59. Yu'n bara pebes luk ?
Ha pobet a-walc'h eo ar bara ? (Eo ar bara pobet a-walc'h ?)

60. Gora tus y'n skyber dhe dhrushya.
Lakaat tud er c'hrignol (skiber) da zourna.

61. Gora an vowes dhe shakya an cala.
Lakaat ar vatez (maouez) da heja ar c'holo.

62. Gora ow thus dhe'n fer dhe wertha lonnow.
Lakaat va mevelien (va zud) d'ar foar da werza oc'hen (loen-ou).

63. Dry tre an mona, ha perna moy.
Degas tre an arc'hant, ha prena muioc'h.

64. Bargenya gans den dhe vos dhe whel-sten.
Ober marc'had gant eun den da vont d'eul labouradeg-staen.

65. Ry dhe stener dek puns a'n vledhen.
Rei d'eur staener dek lur [saoz] ar bloaz.

66. Carya an stoff-stenes dhe'n stampys.
Charreat ar c'hailh-staen d'ar waskerez.

67. Carya an sten dhe'n fog.
Charreat ar staen d'ar c'hovel.

68. Es leth luk gans an vugh ?
Laez a-walc'h a zo (eus) gant ar vuoc'h ?

69. Honna nyns-yu vas ; yma-hy owth-om-dhon.
Hounnez n'eo ket mat (a vat) ; emañ-hi o laeza (oc'h em zougen).

70. Whylas tus dhe dreghy kesow.
Klask tud da drouc'ha mouded.

71. Whylas pobel dhe dreghy eythyn.
Klask tud da drouc'ha lann.

72. Mos dhe'n gof dhe hernya an vergh.
Mont da [di] ar gov da houarna ar mirc'hed.

73. Danvon rag myl a gentrow.
Kas da gerc'hat (rak) mil a dachou.

74. Gora an oghen y'n arajer.
Lakaat an oc'hen ouz an (en) arar.

75. Aras y'n kensa an don.
Arat da genta (er c'henta) an donnenn.

76. Treghy « ground-beaten » rag gones sugal.
Trouc'ha douar marret da (rak) c'hounit segal.

77. Gora an sogh ha'n trogher dhe'n gof.
Kas ar souc'h hag ar c'houltr d'ar gov.

78. Gora an dyns-harraw dhe'n gof dhe lemma.
Kas dent an oged d'ar gov da lemma.

79. Danvon rag tus dhe dreghy gorra.
Kas tud da drouc'ha foenn.

80. Whylas mejwesyon dhe vejy an ys.
Klask mederien (med-wizien) da vedi an ed.

81. Mos dhe'n mor y'n servys an Vyghternes.
Mont d'ar mor e servij ar Rouanez.

82. Mos dhe'n mor dhe gachya puscas.
Mont d'ar mor da baka pesked.

83. Gora an rusow y'n dour rag hern.
Lakaat ar rouedou en dour da baka (rak) harinked.

84. Tenna cans-myl warbarth.
Tenna kant mil war eun dro.

85. A-vynnough-why mos dhe'n tryg ?
Ha mont a reot (a vennit-c'houi mont) d'an tre ? (da lavarout eo : da zastum kregin d'an tre).

86. My a-vynsa mos tre, mar mynta. Mynsen.
Me a yafe d'ar gêr, mar fell d'it (me a vennfe mont d'ar gêr, mar mennez-te). Bez' e karfen mont (Mennfen).

87. My a-vyn agas gweles arta gorthewer.
Me ho kwelo (me a venn ho kwelout) adarre en abardaez.

88. Dew 'roy nos da dheugh. Dew re-'gas-benyggo.
Doue [ra] roio noz vat d'eoc'h. Doue r'ho pinigo.

89. Gon mur ras dheugh-why.
Rei a ran (gouzon) kalz trugarez (meur c'hras) d'eoc'h-c'houi.

90. Dew 'roy gras dheugh a wul da.
Doue [ra] roio gras d'eoc'h d'ober vad.

91. Lowena re-'gas-bo, lemmyn ha wosa-hemma.
Levenez r'ho pezo, bremañ hag hiviziken (goude hemmañ).

92. My ny-vennaf cows Sawsnek.
Me ne fell ket d'in (ne vennan) komz saozneg.

93. Pyu yu an den-ma ? Ny-wor den-vyth.
Piou eo an den-mañ ? Ne oar den ebet.

94. Yu honna agas whoer-why ? Yma-hy pur havel dh'y broder.
Hoummañ eo ho c'hoar-c'houi ? Heñvel-mik eo-hi (emañ-hi peurheñvel) ouz he (d'he) breur.

95. Cres Dew aberth-y'n chy-ma. Ow benath y'th chy re-bo.
Peoc'h Doue e-barz an ti-mañ. Va bennoz ez ti ra vo.

96. Mollath Dew y'n gegyn !
Malloz Doue er gegin !

97. Pen-bras, a-vynnough-why bos cregys ?
Penn bras, ha fellout a ra d'eoc'h (a-vennit-c'houi) bout krouget ?

98. Byth na-borth own a henna : rag gwell yu genef bewa bys vyken yn cres.
Biken n'az pez (na zoug) aon a se (a hennez) : rak gwell eo ganin beva [da] virviken e peoc'h.

99. Dus omma dhemmo. Kemer hemma y'th torn, Ke dhe ves arta, hep whetha dha gorn.
Deus amañ betek ennoun (d'in-me). Kemer an dra-mañ (hemañ) ez tourn. Kae er-maez (da vaez) adarre, hep c'houeza da gorn (da lavarout eo : hep ober trouz).

100. Gwreugh dysky Kernewek, na-vo gesys dhe goll pup-tra es gwres dheugh gans re-erel.
Deskit (grit deski) kerneveg, [evit] na vo lezet [da vont] da goll pep tra a zo graet evidoc'h (d'eoc'h) gant re all.

ENSKRIVADURIOU BREZONEK

E-doug miziou diweza 1941, Ensavadur Breiz, *dre ar gazetenn* Arvor, *a bedas e genskriverien da ober eun enklask er parreziou diwar-benn an enskrivaduriou brezonek.*

Talvoudus e vo evit an amzer da zont kaout eun alberz eus an enskrivaduriou a gaved en hor yez er bloaz 1941. *Eun testeni e vo, o tiskouez pegen izel e oa kouezet ar brezoneg. A-benn hanter-kant vloaz marteze, pa vezo deut an enskrivaduriou brezonek da veza eun dra voutin, a-boan ma c'hellor kredi e veze gouzañvet en hon amzer eur seurt dismegañs da lavar an darn vrasa eus poblañs Breiz-Izel.*

An daolenn da heul, adskrivet ha kempennet gant Kerverziou diouz ar respontou hon eus bet, n'eo ket klok. Bep sizun e teu d'imp respontou nevez, ha respontou all a zeuio c'hoaz moarvat, goude ma vo bet moulet ar pennad-mañ.

Erbedi a reomp d'ar re a gaso respontou nevez d'hon enklask ar pez hon eus erbedet da genta : rei d'imp an enskrivaduriou dres evel m'emaint, hep kemma netra enno, ha kas d'imp ouspenn munudou resis war o divout.

R.H.

BAOD, W.

« Klasket em eus skritellou brezonek em c'hornad. N'em eus kavet nemet unan. Eun daolenn a zo bet lakaet, bout a zo daou pe dri miz, en eur chapel war ar maezou evit derc'hel soñj eus eur beleg maro e-pad ar brezel diweza-mañ. Laket eo warni ar geriou-mañ :

Gradvat kartér Krann ha Kernantez d'er béleg A. er Gaillard marù aveit er vro d'er 17-6-1940. Epad pemp plé, overennet en des ér chapél-man (1934-1939) karet hag istimet get en ol. Pedet aveiton.

BEGNEN, W.

Sed amañ an enskrivaduriou brezonek a zo er barrez :

1. *war ar c'hroaziou*

War an hent a ya a Vegnen da S. Alleustr, e-kichen hent Gweheno :

Er men e uzou
En groez e badou
Pautred Begnen ne blegant ket

War an tu arall eus ar groaz-se : *Revou Melet J. K.*

War an hent a ya Vegnen da S. Alleustr, e-kichen bourc'h Vegnen :

Revou Melet Jesus-Krist ;

izeloc'h :

Avel hou tadeu, ô tud a Vegnén,
Chomet èl ma oh Breton ha krechen
Inouret Jésus, goarnet hou madeu
Ha konzet breton avel hou tadeu.

War hent Begnen-Logunec'h :

Er Groez e ma hun esperans ;

izeloc'h :

En dud
Hou tispriz hag hou tishanaù
Mes ni, ô Jésus
Ni e ven hou karein.

War hent Begnen-Lokeltaz, e-kichen hent S. Yec'hann-Brevele :

Groéz er vugale
Revou mélet
Jésus-Krist berpet
E
Parréz Begnén.

2. war vogerou an iliz,

en tu diavaez, e lizerennou bras hag alaouret :

Revou Melet Jésus-Krist

Izeloc'h :

Eit Gloer en Outrou Doue
Labour er Grechenion a Vegnen

Tu an diabarz : war an daolenn skrivet warni anoiou ar re lazet e-pad ar brezel bras, en traoñ :

war an tu kleiz : *Marù int aveit omb*
war an tu dehou : *Pedamb aveit hè*

War maen-bez eur person douaret en iliz :

a-gleiz : *Dalhet doh er fe*
a-zehou : *Dalhet doh hou lezen*
war maen-bez : ***En Eutru Noury, Person Begnen (1771-1802).***

Ouz ar gador-brezeg :

a-gleiz : *Aveit biuein klasket deu dra*
e-kreiz : *Konzeu Doue er gadoer*
a-zeheu : *Doh taol Vask e vara*

War eur werenn-livet, a-us da zor an iliz :

a-gleiz :

Revou mélet Jésus-Krist berpet
E parrez Begnen,
Er vro a Frans hag ér bed abéh.

A-zehou :

Guerhiés Vari, konseuet hemb péhed
Pedet eit omb
Ni hun es rekour doh oh.

War eur werenn-livet all, en em gav a-gleiz : *Donezon er bersoned breton a eskopti Guened.*

3. *Hent ar Groaz*

Ano pep arzao a zo e brezoneg :

I. — *Jésus/e zou kondañnet d'er marù*
II. — *Jésus/e groez saùet ar e ziskoe*
III. — *Jésus/e goeh idan er sam/ag e groez*
IV. — *Jésus/dirak e Vam en doe kavet ar e hent*
V. — *Jésus/un den e sekour getoù doug e groez*
VI. — *Jésus/ur voez e za de dorchein e fas kousiet*
VII. — *Jésus/e goeh edan er groez en eil gueh*
VIII. — *Jésus/e lar dehe ouilein kentoh ar ou bugale*
IX. — *Jésus/e goeh idan er groez en dervet gueh*
X. — *Jésus/dihusket ag e zillad*
XI. — *Jésus/staget doh er groez*
XII. — *Jésus/e galon trezet arlerh e varù*
XIII. — *Jésus/e gorv distaget a zoh er groez*
XIV. — *Jésus/korf d'en douar, e inean d'er limbeu*

BELZ, W.

Hor c'henskriver a lavar : « Ne anavan nemet unan em c'hornad ; war eun davarn e S. Kadou, — eun davarnig e-kreiz kêr, — livet eo bet eun dek vloaz ' zo bennak :

D'ar gwin mat.

Ne deo ket e brezoneg Gwened ma welit emañ skrivet. Piou en deus merket ar geriou-se war ti an intañvez a zo o chom eno ? Eur moraer bennak moarvat, dastumet gantañ ar geriou-se a ziavaez, en deus graet o lakaat ».

BRIGNOGAN, L.

Eur gumun nevez-diazezet eo, en eun hañvlec'h brudet. War an tiez, n'eo o ferc'henned peurliesa nemet an hañverien, e lenner anoiou evel :

Ker Anna, Ker Jeanne, Ker Naothir, Coz-nevez, Ker eol, Ker heol, Ty neich, Ty rustic, Ty roz, Roc'h mor, Ty Yann, Ker-Bugale, Men gurun, Breiz Izel, Ker Martha, Ker Guestan, Ty naour, Mad eo, Ker vian, Ker len vor, Ker an trez, Avel mor, Ar mor rustr, Ty ruz, Ker Alc, Ar mor bras, Loc ar Mor, ker Maria,

hag all ; *Ker Dudi* a vez graet eus ar presbital.

KALLAC, T.

War bez an ao. Adolphe Michel e lenner :

Ama eo kousket da viken Adolphe Michel (1903-1939)
a garas e vro Breiz dreist pep tra

KARAEZ, K.

War eun ti, niv. 16 eus bali ar Porz-Houarn :

Hostaleri an Digemer Mad.

War bez ar barz H. Laterre (« Bodlann »), er vered :

E koun ar barz Bodlann
ar Gorsedd

KARNOED, T.

War maen-eñvor ar Re Lazet er brezel 1914, e lenner :

Enor da botred vat Karnoet
Kouezet war an dachenn

War bez an Itron Jaffrennou, mamm ar Barz Taldir :

En envor eus an Itron Jaffrennou
Ganet Anna Ropars, 1839-1913
Pedet evit hi

KASTELLIN, K.

War bez Ivon Ar Bodoleg, ezel eus « Gorsedd ar Varzed » :

Ar gwir enep ar bed
Yvonig ar Bodoleg
1855-1941

KASTELL-PAOL, L.

E Kastell, a-us da di-kenwerz ar barz Fanch Stefan, kemener er Ru Vras, ez eus eur skritell goad, livet warni :

Dilhad mat / ouz eur priz dereat

War an hevelep ti, ez eus eun enskrivadur all, souezus a-walc'h, — rak n'eo ket bet graet gant F. Stefan, anat eo ; er maen eo kizellet, a-us da zor an ti (ha n'eo ket dor stal Stefan), — hag an ti a zo unan eus kosa tiez Kastell marteze, d'ezañ doare ti bourc'hizien binvidik gwechall. Setu-heñ :

Ty
Fisians
Goarsed — Merc'hed

A-zioc'h ez eus ar bloavez ; hõr c'henskriver n'en deus ket hen notet ; eus an 18-vet ktv. e vefe an enskrivadur, emezañ.

KEMPER, K.

A) *Talbennou war diez-kenwerz*

E-ti « Raoul », gwiskamantou, str. Kereon, ez eus eun talbenn-bruderez livet evel-mañ : Daou zen yaouank (eur gwaz hag eur vaouez), gwisket e giz Pont-'n-Abad, ha ganto dilhad nevez-flamm : emaint o tivizout gant daou zen koz, eur vigoudenn hag eur martolod. Ha setu o diviz (livet e lizerennou bras a bep tu d'an dresadenn) :

Eus a belec'h e teuit, bugale, gant dilhad ken kaer ?

An dilhad-glao-mañ hon eus prenet e ti Raoul.

Straed Toull-al-Laer, stal an dimezell Nedeleg, gwiskamantou (evit an dud a iliz, dreist-holl) a zo d'ezi an talbenn-mañ :

D'ar guella marc'had.

Dirak an ti-hent-houarn, eun ti-kenwerz (frouez, ispisiri) a zo d'ezañ eun talbenn evel-mañ :

Traou-mad.

Straed René Madec emañ stal-levrier an ao. Le Dault ; anavezet eo a-bell gant he skritell :

D'al leoriou koz.

« *Ti Koz* » a zo eun ti-debri krampouez ; « *Ti-Breiz* », dirak ar porz-houarn eun ti e vez gwerzet ennañ arrebeuri koz.

B) *Enskrivaduriou all*

El Lezvarn, eur skritell a zo staget e-kichen an nor :

Difennet mad eo crachet war an douar.

En Ti-Kêr, a-zioc'h an diri-a-enor, e weler taolennou diwar-benn aberz ar Vrezoned er brezel 1914-1918, hag a-us an enskrivadur-mañ :

D'ar vugale Kemper maro evit ar vro.

War eur savadur, e-kichen ar prefeddi, savet wardro 1935, e lenner ivez :

Merc'hed Ar Mor, Enez Sun, Enez Eusa.

KEMPER-GWEZENNEG, T.

Nebeut a-walc'h a enskrivaduriou brezonek a gaver a-ziavaez d'an iliz. War dalbenn an iliz diouz tu ar c'hreisteiz, savet e mein-benerez kaer ha ledan, ez eus skeudennou-aelez bihan ; en o c'hoazez emañ an aelez-se, o terc'hel war o barlenn peb a skoed. War ar skoedou ez eo skrivet : *An iliz-mañ a zo bet savet er bloaz 1870.* Diaes a-walc'h eo lenn ar geriou-se,

n'eus nemet war ar skoed kenta ma lenner aes an dra-mañ :

ANN
I
L
I
Z
MAN

Re vihan eo ar skritur, al lizerennou, ha n'heller lenn pep tra nemet pa vez an heol diouz se.

E diabarz an iliz n'eus nemet bez ar person koz (Doue d'e bardono) a gement a vije brezoneg warnañ. Setu amañ an enskrivadur :

Yves Marie André
Ganet e Prat, en 19 meurz 1862
Person e Kemper-Gwezennek, er 1ᵃ Mae 1905
A zo marvet er barrouz-man
En 3 a viz Genver 1937
Renet en deus parrouz Kemper epad 32 vloa
Gant furnez ha kalon
Karet gant Doue ha gant an dud
Doue da rei d'ezan e varadoz

Parrouzianis Kemper o deus
Savet ar maen-bez-man
dre anaoudegez-vat

Ar bannielou ez eus warno ivez eur ger brezonek bennak ; dreist-holl ar re a zo bet adkempennet gant ar person nevez, an ao. Lec'hvien.

E traonienn C'houel ez eo bet prenet ti-annez eur vilin goz gant eur Belgiad. Hemañ en deus lakaet ober, e pleg an hent bras, e traoñ grav Ker-Vourbon,

e-tal ar pont a zo war ar stêr Lev o tispartia Kemper diouz Plourio, eur goudor bihan evit skeudenn Sz. Tereza ar Mabig-Jezuz. War ali person ar barrez, lakaet en deus skriva e lizerennou aour, war eur blakenn varmor, ar c'homzou-mañ :

Santez Tereza, diwallit tud Kemper

E diabarz an tiez, e kalz a blasou, e kaver taolennou graet gant greun gwiniz. Savet e oant bet, gant eur gouel bennak, eur mision pe gouel an ed. A-ispilh ouz ar mogeriou, er gegin, pe er sal-debri, e kaver anezo, gant eur ger pe eur frazenn bennak e brezoneg Treger warno, evel an dra-mañ :

Salud d'ac'h, iliz ma farrouz.

Evel ma weler e lec'h all, ez eus dre amañ eur g- « Ker Yann » bennak, savet peurliesa gant martoloded gounezet o retred ganto.

KERLOUAN, L.

War eur maen-eñvor, savet dirak an iliz, a-us da straed vrasa ar vourc'h, ez eus, e lizerennou bras :

Tremenidi
Eur bedenn
Evit bugale Kerlouan
A roas ho buhez
Evit
Ho bro

Er vered, war eur groaz-vision, da heul eun enskrivadur latin, e lenner : *Yan Larhantec, Montroulez.* War beziou koz, n'eus nemet galleg ; war daou vez nevez e lenner :

Aman / e skeud ar / Groaz en deus / hen doujet / eman beteg ar Varn / relegou karet / Jean Louis Donval / maro d'ar 26 a viz genver / 1937 d'an oad a 26 vloaz / pried Catherine Phelep / Doue ra bardouno de Anaoun.

Aman beteg ar varn / e repos hor Mam garet / Marie Ane Habasque / maro dar 24 a viz Ebrel / 1938, oajet a 80 vloaz / Pried Yves Lavarec / Va Doue esper am euz en ho trugarez.

Er vourc'h, war ar staliou :

Cafe

TY AN OLL, Abgrall Guenoc Tel. 1

Debit

Cabon Diskenn an Arvoris Epicerie

War eur skol nevez-flamm, e lizerennou bras-bras (an enskrivadur en deus 50 smd uhelder ha 7 md hirder) : *Skol ar Groaz.* Diskibien ar skol a zo ganto al lizerennou S.G. war o bonedou. War diez, e lenner : *Ker Eol, Ty Marie Louise.*

KIBEREN, W.

N'eus enskrivaduriou brezonek er gumun-mañ nemet ouz dor ar c'henkizou, anezo anoiou, skrivet peurvuia en eur yez trefoet pe c'hallekaet : *Stiren er mor, Castel er mor, Ty Breiz, Ty sant Mikel, Santez Anne, Stiren en di, Ty mam goz.* Eun nebeut anezo a zalc'h koun eus an anoiou-lec'h : *Ty er Zal,* — Er Zal a zo al lec'h emen e voe lazet ar chouanted hag an divroidi a-vil-vern ; *Er Stango* (Er Stankeu), *Kervamen.*

KLEDEN AR C'HAB, K.

Dizoloet eo bet gant hor c'henskriver war voger chapel S. Treveur, hanter-hent etre ar vourc'h hag al Loc'h war bae Gwaien ; benet eo er mein ha diaestre eo da lenn ; e lizerennou gotek eo engravet.

Ave - Amor de doe on croeas - da sant tremeur ha sant gueltas - ez boe fountet an chapel man - dan sul quent fest an speret glan - ouz... an dat drecont mil pemp cant eiz ha...

Y. GARDON F. 1620

Adlivet e du eo bet an enskrivadur dre aked hor c'heneil, hag helenn eo bremañ.

KONK-LEON, L.

E bered Lokrist e sav bez kaer Ar Gonideg, reizer ar brezoneg. Anavezet mat eo gant an holl an enskrivaduriou brezonek ha kembraek a zo engravet warnañ.

DOUARNENEZ, K.

War ti-labour pesked an ao. Chemin, straed ar Chaoser, e lenner :

Ty labour pesket
Merk ar c'habiten
Cook

En hevelep straed, war di-gwarez ar martolod :

Doue, enor hag ar vro.

War di an ao. F. Bossennec, apotiker, straed Duguay-Trouin, ez eus

Louzou evit al loened.

Talbenn eur stal ma werzer enni frouez, ispiserez hag all, dalc'het gant an ao. Bosser er straed Duguay-Trouin ivez :

Traou mad.

War eun davarn, straed Sz Tereza :

Buvette an Aod Vihan.

Breiz Izel a zo ano eur fiñvskeudenndi ; war tiez d'ezo doare maneriou, e lenner : *Penn ar Menez, Ker Avel.*

AR FAOUD, W.

War volz-kañv ar soudarded maro er brezel, ez eus skrivet :

Parrez ar Faouet d'e soudarded maro er brezel 1914-1918.

AR FOUILHEZ, K.

War bez an aotrou Y. Picard, kelenner ha barz, e lenner :

Yvonig Picard (1869-1925)
E Doue e kredan hag er vuhez da zont

GOULC'HEN, L.

En iliz ez eus eur skritell « *Taolen retrejou spirituel evit ar goazed ha merc'hed* ; ar skritell-se n'eus anezi nemet eur follenn-baper staget ouz dor an iliz. Emañ an hevelep skritell en holl ilizou all eus ar Vro-Bagan, nemet hini Brignogan. Bez' ez eus enskrivaduriou brezonek ivez war vannielou ar barrez, evel e parreziou all ar Vro-Bagan, nemet hini

Brignogan. O veza n'int ket a-wel en iliz, n'en deus ket gellet hor c'henskriver o eilskriva.

Er vered, war vaen-eñvor ar Re Varo e-pad ar brezel 1914-18, ez eus, e lizerennou bras a-walc'h :

Evit Doue hag ar Vro
Parrez Goulven d'he bugale.

Ar savadur-mañ a zo e neuz heñvel ouz hini eur groaz keltiek.

GWENED, W.

Tost da iliz-parrez S. Padern ez eus eur chapelig e-lec'h ma tesk ar vugale ar c'hatekiz. War an tal-benn, a-dreist d'an nor-dal, ez eus engravet : *Congregation en dud iouank.*

War ti an aotrou Haroche, kenwerzour, Straed S. Gwenael e lenner

Ty en traou mat.

Brezoneger kar-e-yez eo an aotrou Haroche.

Er penn pella a gêr, war hent Pondi, e-tal chapel S. Gwen, ez eus eur c'halvar nevez-flamm, warnañ engravet

Melet revou hur Salver Jezuz-Krist. 1934

Eun dra all a zo da verka e Gwened, daoust ma n'eo ket marteze eun « enskrivadur » ez-resis, hogen embannerez e brezoneg kentoc'h. War paper-lizer ostaleri an « Dauphin », e traoñ ar follenn, emañ merket ar geriou-mañ :

Hostaleri en « Dauphin », Guéned.
Hanen e zou un ti mat ha kouh.
Amen é kavér er guellan digemer,

er guellan gulé, er huellan taul.
Amen é tichennè me zad-kouh,
me zad eüé ; èl d'è é hran d'em zro ;
groeit èlon.

War ar paperiou-embann emañ merket an hevelep geriou. An ostaleri-se a zo dalc'het gant tud eus departamant Penn-ar-Bed.

GWENGAMP, T.

Sed amañ an enskrivaduriou brezonek a gaver e Gwengamp :

Straed an Dreinded, war daou di
Ti Karet ha *Ti Bihan*

Hent Korle, war eur c'hafedi :
Ty Cesair / hostaleri an digemer mat

Straed S. Erwan, war stal eur marc'hadour-lunedou, an aotrou L. Bizien :
Evit gwelet welloc'h

Hent Brest, e-kichen bourc'h Louargad, war eur c'hafedi : *Ty Jos.*

E-tal ar porz-houarn, war bureviou an ao. Millardet, marc'hadour avalou-douar da hada, ez eus :
Avalou-douar Breiz da hada

An enskrivadur-se a zo bras-tre, ken hir hag an ti, 6 pe 8 metrad marteze, ha livet ruz war gwenn.

GWIKLAN, L.

War bez ar Re Varo er brezel, ez eus eur pennad

brezoneg hir, savet gant Hollsent ar Garreg :
O bleveien gadarn ! ......
....

GWIPAVAZ, L.

War savadur ar Re Varo er brezel 1914-18, e lenner :
Evit Doue ag ar Vro

GWISKRIV, K.

War ti ginidik ar barz Fanch ar May :
Aman ema ganet
An Aotrou Fransez ar May, Person Sant-Inan
1852-1916
Labouret en eus pad e vuhe
Evit Breiz hag evit Doue

War bez ar beleg Charlez-Fransez Lessard (1837-1904), person Rualleg :
O va Doue, ho pet truez eus ho peleien tremenet
Ha plijet genoc'h dibab bepred beleien santel
Evit savetei an eneou.

War bez an ao. Loeiz Nihuellou, beleg (1896-1925), e lenner ar gwerzennou-mañ aozet gantañ e-unan e-pad eur c'hleñved hir :
Netra ne dalv en draonnienn-man
Nemet ober beteg ar pen
Bolonte Doue d'ar gwellan
ha mervel neuze dianken.

Gwerennou-livet an iliz a zo taolennet warno buhez

S. Per, ha dindan pep unan anezo ez eus eur frazennig e brezoneg :

1. e latin : *Ecce Agnus Dei*
2. *Jezus a zistan an avel*
3. *Jezus a welc'h treid Sant Per*
4. *Sant Per a c'houel da vut nac'het Jezus*
5. *Sant Per ha Sant Yann o vont dave Jezus*
6. *Sant Per tennet eus ar prizon gant eun el*
7. *Sant Per a ro ar vuhez da Tabitha*
8. *Sant Per a barea an den mac'hagnied*
9. e galleg : *Les adieux de Saint Pierre et de Saint Paul.*

War an tiez-kenwerz, skritell nag enskrivadur brezonek ebet. Bremañ ez eus pemzek pe ugent vloaz, e oa war hent ar porz-houarn eun ostaleri gant ar skritell-mañ :

Toull ar jistr mad.

LAMBER, L.

War bannielou ar barrez ez eus skrivet

Santez Anna Pedit evidomp.
Sant Per Pedit evidomp.
Itroun Varia Lourdes, pedit evidomp
Roet gant merc'hed yaouank Lamber
Santez Jeanne d'Arc savit ar Frans
Santez Thereza ar Mabig Jezus pedit evidomp.

War daolenn varmor ra Re Varo er brezel, en ilizparrez, e lenner :

Eur bedenn en han Doue evit a re zo maro o tifen ar Vro.

War savadur ar Re Varo er vered :

Laniz-Per d'o zud maro er Vrezel 1914-1918.
Tremenidi, pedit evit ar re o deuz roet
o buez evit Doue hag ar Vro.

War vez veleien ar barrez :

Relegou an aotrounez bet persoun e Lan-Per
Ar pastor mad a ro e vuez evit e zenvet.

LANDIVIZIO, L.

« E Landivizio », eme hor c'henskriver », em eus gwelet eun nebeut bloaveziou 'zo, — ha moarvat emañ atao an traou evel-se, — o talvezout da skritell d'eur c'henwerz-gloan, war straed Brest, eun tammig izeloc'h eget an Ti-Kêr, ma'm eus soñj mat

Stamm ar vro,

e lizerennou brao, livet war ar c'hoad.

LANILIZ, L.

E korn plasenn an iliz, e-kichen penn hent Treglonou (straed al Leandi) ez eus eur skritell, eun tammig a-zehou d'eur porrastell :

Ludu du
Ludu melen
Ludu gris

Kozik e tle beza ar skritell, rak lous a-walc'h eo deut da veza (1).

(1) E meur a lec'h a Vreiz-Izel, a gav d'imp, ez eus bet seurt skritellou da ober embann evit al ludu hag an temziou-douar. Paperennou-embann e brezoneg a zo bet embannet ivez gant marc'hadourien ludu : menegomp da skouer an hini a voe moulet e 1931 gant adstal al labouradegou Kuhlmann e Pondi, diwar-benn ar sianamid, hag a oa en eur brezoneg reiz-mat.

LANGONED, W.

War eur bez er vered e lenner :

Aman
E tiskuiz
Korf Marivonn Kozig
Tremenet d'an 29 Here 1934
D'an oad a 88 bloaz
Pedet
Eviti

LANRIVOARE, L.

War maen-eñvor soudarded varo ar brezel 1914-18, e lenner :

Lanrivoare d'he bugale
Maro evit ar Franz

LESNEVEN, L.

O talvezout da skritell d'eun ti kenwerz-gloan, war ar blasennig a zo en tu hanternoz da leurenn ar Jeneral Le Flo, ez eus, e lizerennou izelvos, brao ha liou glas

Ti ar Gloan

LEUAN, K.

E-kichen chapel I. V. Lourdes, dindan skeudenn an Itron Varia :

Santes Mari, Mamm Doué,
Dioualllit ho pugalé.

Savet eo bet nevez a-walc'h 'zo.

LOMARIA-PLOUZANE, L.

En-dro da gador-brezeg Lomaria-Plouzane, e lenner : (1) *S. Sané o prezeg an Aviel,* (2) *Menehy S. Sané e Coat-ar-Hras.* Ar gador-se a zo bet savet e-pad m'edo person an Aotrou Mengant (1889-1907).

Heñ ivez a lakaas adnevezi chapel S. Bastain ha skriva war ar prenestr bras *Chapel S. Sebastien zo bet savet aman e guered ar vosen, er bloaz 1641.*

Lenn a reer c'hoaz war groaz ar vered-parrez : *Mean a uzo, hor feiz a chomo.* War groaz ar mision : *Aman eur beden a galoun / Daou ugent dervez a pardoun.* War ar maen-eñvor savet en enor da soudarded ha da vartoloded ar barrez, ez eus *Loc Maria d'he Vugale maro er vrezel.*

Beziou 'zo er vered, warno geriou brezonek, da skouer beziou kerent an Aotrou'n Abad Y. V. Perrot. Sed amañ an enskrivaduriou-se :

Aman eo beziet corf Ollivier Floc'h pried da Mlle Yv. Philipot maro da 29 guengolo 1918 oaget a 58 bloaz Hag Marie Yv. Philipot e bried maro d'an 20 gwengolo 1935. 65 bloaz — Eur beden.

War beziou all : *Aman eur beden.*

*Aman repos korf N*** prierd décédet d'a 2 a vis guerre 1913 oajet a 63 bloaz — Pedet Doue evitan.* Eun enskrivadur all a hañval beza :

*A man eo beziet korf M*** pried da N***. Tremenet e peoch dar 7 a vis kerzu 1909 oaget a pemp bloas a tri uguen / Pedit ma vo Doue laouen ouz va ene.*

*Aman e repos corf M*** oaget a 68 . maro dar*

*14 a vis c'huever er bloas 1896 pried da N*** — Pedit eviti.*

*Aman e bez e dud ema o tiskuiza corf M*** pried da N*** ganet e P*** tremenet e peoc'h e B*** da zeiz gouel Sant Michel arc'hel.*

*Aman gant korf e bried eo beziet korf N*** oaget a ...... / Doue r'o c'huruno en nenv evit ar mad o deuz great war an douar.*

Hirio d'in me
Varc'hoas d'id te
da vont koulz ha me
d'an eternite.

*Aman eo bez N*** — Pedit ma vo Doue laouen ouz va ene.*

MONTROULEZ, L.

E Montroulez e c'heller lenn eun daolennig-eñvori e marmor du war an ti m'eo ganet ennañ Emile Souvestre ; skrivet eo e brezoneg penn-da-benn ; lakaet eo bet eno gant an « Union Régionaliste Bretonne » e-tro ar bloavez 1910.

Soñj en deus ivez hor c'henskriver eus eur skritellig a oa gwechall e diabarz bureviou ar C'hef-Espern digor d'an dud, da zifenn skopa war an douar. Seurt skritellouigou, emezañ, en deus kavet du-mañ duhont e Breiz-Izel. Beza a-walc'h e oa an hevelep skridenn warni ha war an hini a gaver e Lez-varn Kemper.

PENMARC'H, K.

E diabarz iliz-parrez Penmarc'h eo merket, a-us

d'an doriou : *Dor-Dal, Dor ar Vadiziant, Dor Keriti, Dor Sant Per, Dor Sant Nonna, Dor Sant Gwenole.* Ar barrezianiz a ya e-barz dre an doriou-se hervez ma'z int eus S. Wenole, Keriti, S. Per, hag all. *Kef an Anaon* a weler skrivet ivez.

War savadur ar Re Varo :

1914-1918
O sonj a jomo skrivet doun
En hor c'halonou

Eur maen-bez bihan koz, hanter-uzet dindan an treid, e-tal an iliz er vered koz, a zo warnañ :

Ama e re
pos Franse
za keloc'h
....
....

Dibenn an enskrivadur a zo dilennus.

E S. Per, ez eus *Trao mad,* war eun ostaleri ; *Coste Nod* war unan all e-kichen an tour-tan.

E S. Wenole : *Restaurant TRAOU MAD,* war hent Porz-Karn.

PLERANEG, T.

« E Pleraneg ec'h anavezan tri enskrivadur e brezoneg : daou a bep tu d'an iliz, unan a-us da zelwenn ar Werc'hez,

Ni ho salud, steredenn ar vor,

an hini all a-us da aoter Sz Anna,

Santez Anna, pedet evidomp,

an trede a zo war eur banniel :

Itron Varia Perroz, pedet evidomp.

PLESKOB, W.

E bered Pleskob, war eur maen-bez, emañ engravet ar geriou-mañ :

Amen é tichuéh én ur hortos seùel a varù de viù Mari-Perrin Corignet, treménet d'en 23 a Huenvér 1909 d'en oed a 68 vlé. Hi e zou bet mam en énevaded.

Hag izeloc'h :

Dom Eugène Corignet,
Person Sant-Philibert,
1871-1927.

PLISTIN, T.

E Plistin, eme hor c'henskriver, e tle beza chomet eur skritell bennak e brezoneg war-lerc'h « Gorsedd » 1934. E-leiz a skritellou troet kaer a oa bet, hag en deus soñj beza gwelet unanig bennak pell goude ar gouel.

PLONEIZ, K.

War savadur ar Re Varo er Brezel :

Doue hag ar Vro

PLONEOUR-LANVERN, K.

A) er vered, war vez an ao. Quéré, bet person Ploneour, maro d'ar 1ᵃ a viz mae 1921 :

O pet sonj ous o peleien
O deus prezeget deoch
comzou Doue (St Paul)

B) war savadur-eñvor 1914-18 :

Evit doue ac ar Vro

K) war ar bannielou :

Itron Varia Languivoa pedit evidomp
Sant Philibert pedit evidomp
Sant Eneour pedit evidomp

PLONGER, L.

Er vered, war savadur ar soudarded maro er brezel, ez eus :

Ploumoguer d'he bugale maro er vrezel.

War groaz ar mision :

Va Jesus misericord. Kant dervez indulj.

War eur bez :

Ama d'ar 6 a viz maè 1873 eo bet lakeat relegou an aotrou Felix Poullaouec maro missioner en enezen Haïti d'an 28 a viz gouere 1845.

E penn eur bez all :

Un dra santel a talvoudus
eo ar zonch da bedi evit ar re varo
evit ma vezint pardounet.

En iliz, war sichenn delwennou sent, ez eus : *Stes Anna, St Alar.* Bez' ez eus ivez eun delwenn eus S. Ewan, eur baperenn gantañ en e zourn, skrivet warni : *E wir da bep hini.* Eun daolenn a zo en iliz

en eñvor d'ar soudarded varo ; warni ez eus skrivet :

Evidoc'h eo ez int maro
Pedit alies evito
Soudarded Ploumoguer maro er brezel

amañ roll an anoiou

Doue r'o fardono.

PLOUARZEL, L.

War gloc'hdi chapel Trezeien, e lenner ger-ardamez an dudjentil DU CHASTEL :

Da vad e teuy

War droad kalvar S. Alar, parrez Plouarzel :

Pareet 1539

gant daou verk dirak « pareet ».

PLOUGASTELL, K.

Hervez Toscer, (*Le Finistère Pittoresque*, lev. II, pj. 162), ez eus, e chapel S. Drenan, eun enskrivadur e lizerennou gotek a-zioc'h unan eus an doriou a-gostez :

En bloaz mil pemp cant hanter cant nemet unan ez boe fontet an chapel man an eil sul e mae en amser maestr herry a Castell rector e Ploecastell va Faban Guergoz dit Monot guarner en chapel ma en enor da Doe ha Itro. Maria a cofort va sanct Adrian.

PLOUGERNE, L.

War chapell Mikael Noblez :

Ty an Aotrou Mikeal Nobletz.

PLOUNEOUR-TREZ, L.

War eur stal ez eus :

Ty korn. Beneat. Epicerie

PLOUVIAN, L.

War savadur-koun ar soudarded maro er brezel bras :

Plouvian d'he bugale maro er brezel

En iliz, war ar c'heler pe marvskaoñ :

Petra eo hor buhez-ni
Ho pet truez ouzin c'houi hor mignoned

(Adskrivet eo bet an enskrivaduriou-se hervez ar reizskrivadur a-vremañ gant hor c'henskriver).

E Poullous hag e bered S. Jaoua e vije ivez enskrivaduriou brezonek war beziou. E bered ar barrez n'eus nemet galleg.

PLUNIAO, W.

« N'em eus kavet e nep tu skritell vrezonek ebet e parrez Pluniao. En iliz hepken, ha tro-ha-tro d'ezi en diabarz, e c'heller lenn :

Sant Nikolas pedet aveidomp — Sant Eutrop pedet aveidomp ».

PORNALEG, K.

Er vered, war vez eur c'houer, e ano Jakez Riou :

Mervel a zo red
Quitet Doue n'eo ket.

POULAN, K.

Hervez eul levrig savet gant an ao. Chaloni Perennes a-zivout Poulan, setu ar pez a c'heller lenn war unan eus kleier an iliz-parrez, anvet *Cadouan* :

G. Treutel Maire
Laouénan Tenzorier
Gant Poullanis oll on prenet
Ha gantho hanvet Cadouan
D'an iliz ez on bet roet
epad concil ar Vatican
1870
Teuzet on bet e Quemper
Gant an Autrou Jean.

REDENE, W.

War dor gostez an iliz :

N. D. de Lorette / pedit evidomp

ROSGO, L.

« E Rosgo e oa, a-raok ar brezel, eur skritell kaertre dirak an ostaleri Person, ma ne fazian ket, a zo war-dro kreiz ar straed o vont eus leurenn an iliz d'ar c'hal. Ar skritell-se, graet gant *Kerga,* a oa eun tamm taolenn-goad en he sav e-tal prenestrou gwaregek an ti-debri. Livet e oa warni e-giz eur banniel hir o rodal eus al laez d'an traoñ, ha skrivet e oa eun dra bennak evel-mañ, e brezoneg, e lizerennou « keltiek » :

Meuziou mat ...
hag all ».

RUALLEC, W.

War droad eur groaz e-tal an iliz ez eus :

Va Doue . Digorit ho . Paradoz D'Hor . Soudardet
Maro evit . Ho Feiz . Ac ho Bro. Mission

(an diwez a zo diverket).

Hag en iliz, war ar varvskaoñ pe marc'h-bez ;

*Doue * da * pardoni * d'an * anaon **
*Hac * a ro * D'hean * eurusted **
*Irie * d'in * arc'hoaz * d'ac'h **
*Buhez * santel * maro * santel **
** Peuc'h **
*Na ouelet ket * pedet*

SKAER, K.

« Eilskrivet em eus diwar eur sichenn, warni delwenn eur Werc'hez Vari, etre Rosporden ha Skaer, en eur pennkêr, Penker-Koadigou :

diouz tu ar c'hornog (tu an hent) :

Itron Varia
Ganvet
Enoret

en iliz Plas-Kaer :

Ni ho salud
†
1866

diouz tu ar c'hreisteiz :

Mamm Doue
hac hor mam
pedet evidomp

S COURET
ahanomp

(en eil linenn, « mam » a skrivjod gant eun M hepken o veza moarvat ne oa mui lec'h da engrava an eil M. E lec'h I ar ger SIKOURET ez eus eur faoutenn er maen).

diouz tu ar reter :

Pellaït diouzomp
PEP DROUK
Goulennet
evidomp
PEP MAD
†

diouz tu an hanternoz :

GOESTLA
a raomp doch
Ni hac hor bro
Graet
Ma vemp
EURUS
EN DOUAR
hac en env
†

E-tal an delwenn c'hreunvaen-se, eur bonn a zo skrivet warni diouz tu an hent (hogos diverket eo, avat) :

evit
Itron
Varia
Plascaer

Iliz Plas-Kaer, a zo meneg anezi war sichenn an delwenn, a zo Chapel Plas-Kaer, e-kreiz ar parkeier, eun hent fall o kas d'ezi, eun tri c'hant metr bennak ac'halehont. N'oun ket bet betek enni ».

S. YANN AR BIZ, T.

En iliz, war ar feunteun a vez gwalc'het an daoulagad gant an dour anezi

Dour ar biz

War eur bez :

Ama e repos
Ar c'horfou
Deus A. Fransces
Gourvil . Dcdet ar 1
Ebrel 1813 ac
Anna Deuniet
D. 180 . . .

War eur bez all :

pèdet dououé èvit ènè

SENTEVE, W.

Er barrezig-mañ, eul leo bennak diouz Gwened, e lenner war ar c'halvar savet e-kreiz plasenn an iliz :

Jésus, hou peet truhé doh er ré marù ér brezél 1914-1918

En iliz, war eun daolenn livet, emañ skrivet ar geriou-mañ :

Er ré en des kollet ou buhé ér brezél 1914-1918.

Tost da Senteve, emañ chapelig Mongolorian ; enni, war diaz eur werenn-livet, e lenner :

Intro Varia a wir sekour, pedet aveidomp.

S. NIKOLAZ, T.

Er « Gorsedd » dalc'het e S. Nikolaz e oa bet eur genstrivadeg skritellou-kenwerz ; war he lerc'h eo manet meur a hini, da skouer war di Jobig Ar Flour, tavarner :

C'houi ma mignon breizad ha na c'houlet ket dour
Tapet eur chopinad e ti Jobig ar Flour

War di Ar Balc'h, kere :

Set aman e kreiz ker
Ar balc'h botaouer-ler

TREFLEAN, W.

« E parrezig Treflean ez eus — eur souez — hent ar Groaz displeget e brezoneg. Setu-heñ amañ :

1. *Jésus condañnet d'er marhue.*
2. *Jésus idan é groéz.*
3. *Jésus e goéh édan e groéz aveid er huéh quetan.*
4. *Jésus e gave é vam santél.*
5. *Simon er Cyrénéen e sekour Jésus de zougue é groéz.*
6. *Er Véroniq e dorche fas Jésus.*
7. *Jésus e goéh aveid en eil guéh.*
8. *Jésus e gave ar é hent er merhed a Jérusalem.*
9. *Jésus e goéh aveid en deirbet guéh.*

10. *Jésus dihusquet ag é zillad.*
11. *Jésus staget d'oh er groéz.*
12. *Jésus e varhue doh er groéz.*
13. *Corv Jésus e zou distaget a zoh er groéz.*
14. *Corv Jésus lakeit ér bé.*

« En iliz-se, stag ouz ar voger, e welomp eun daolennig vein marbr, engravet warni :

Trugairé de sant Jojeb — 1893 ».

da vezañ embannet hep dale
gant « Skridoù Breizh »
35, rue Traverse, Brest

eil mouladur

An Aotrou Bimbochet e Breizh

romant gant ROPARZ HEMON

war ar stern :

Geriadur Brezhonek-Gallek
Roparz Hemon

ar c'hlokañ eus ar geriadurioù bet embannet betek-hen

Moulerez 17, ru d'Algesiras, Brest
Ar Merour : Y. Drezen

GWALARN

Kelaouenn viziek

Rener : Roparz Hemon

Priz : 50 lur ar bloaz

Kas an arc'hant da :

L. Nemo, 110, Bd. de Metz, Rennes

(C. C. 121-10 Rennes)

Priz an niverenn : 10 lur